

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Anàlisi de les pràctiques funeràries al nord d'Islàndia al llarg dels segles X i XI

Del Paganisme al Cristianisme: El període de
Conversió a l'Atlàntic Nord.

TREBALL FINAL DE GRAU D'ARQUEOLOGIA

CURS 2018/2019

ADELA QUERO RUIZ

NIUB 16819703

ARQUEOLOGIA MEDIEVAL, MODERNA I CONTEMPORÀNIA

TUTORA: MARTA SANCHO PLANAS

ABSTRACT:

L'objectiu d'aquest treball és identificar les diferents pràctiques funeràries dutes a terme a Islàndia pre i post conversió. Islàndia fou descoberta i colonitzada al finals del segle IX en una de les últimes expansions del període víking. La història islandesa sorprèn per l'acceptació total, immediata i pacífica del cristianisme mitjançant una assemblea general l'any 1000. A través del estudi de la materialitat dels cementiris pagans i cristians s'ha volgut analitzar com va ser gestionat el procés de canvi i quines conseqüències va tenir en la societat. A més s'ha volgut reflexionar sobre aspectes com les identitats de la comunitat, l'organització social i el traspàs de creences.

PARAULES CLAU:

Pràctiques funeràries, Islàndia, Cristianisme, Paganisme, Conversió

ABSTRACT:

The aim of this paper is to identify the Icelandic burial customs during the Conversion Period. Iceland was settled by Norsemen at the end of the 9th century and its quick and homogeneous conversion to Christianity on the general Assembly in the year 1000 is something that has intrigued many scholars. We want to analyze this transformation through the study of the pagan and early Christian burials and think about aspects like collective identity, social administration and religion changes.

KEYWORDS:

Pagan Burials, Christian Burials, Iceland, Conversión period, funerary rites.

ÍNDEIX

INTRODUCCIÓ.....	3
OBJECTIUS, METODOLOGIA I PROBLEMÀTIQUES.....	5
MARC GEOGRÀFIC	7
MARC HISTORICO-CULTURAL.....	9
L'ARQUEOLOGIA A ISLÀNDIA – ANTECEDENTS EN LA RECERCA.....	15
BASE TEÒRICA.....	17
NECRÒPOLIS PAGANES:.....	17
CEMENTIRIS CRISTIANS	20
OBJECTE D'ESTUDI	24
LITLU-NÚPAR	24
INGIRÍÐARSTAÐIR	27
KELDUDALUR	30
<i>Necròpolis pre-cristiana</i>	30
<i>Cementiri cristià</i>	31
STÓRA-SEYLA	32
HOFSTAÐIR	34
DISCUSSIÓ	36
CONCLUSIONS	42
BIBLIOGRAFIA	44
WEBGRAFIA	46
ANNEX.....	47

INTRODUCCIÓ

“... I em sembla ara aconsellable, que no deixem que aquells que desitgen oposar-se els uns als altres persisteixin, hem de poder arbitrar entre ells, ja que cada bàndol té la seva opinió sobre les coses. I per tant tinguem tots una mateixa llei i seguim una mateixa religió, ja que sinó es trencarà la llei i també trencarem la pau”

(*Islendingabók*, cap.7. Traducció pròpia)

Amb aquestes paraules Þorgeir Ljósvetningagoði Þorkelsson va establir oficialment la religió cristiana com a religió nacional islandesa.

La conversió d'Islàndia sorprèn per la seva acceptació total, immediata i pacífica després de la celebració de la assemblea general, o *Allþing*, l'any 1000. Islàndia llavors encara era una realitat molt nova. Havia sigut descoberta i colonitzada feia 130 anys per colons procedents de Noruega i de les illes britàniques i segons les fons escrites hauria romàs pagana en la seva totalitat fins l'any 1000.

Soprèn també que són les primeres comunitats converses les que han preservat la majoria del coneixement que ens ha arribat sobre les pràctiques i el sistema de creences paganes¹ del món nòrdic o víking².

La resposta a quan es pot començar a parlar de període víking encara s'està debatent. Degut a la falta d'evidències arqueològiques no es pot assumir que va començar amb les ràtzies a Lindisfarne al 793 quan a l'Europa del nord-est hi ha incursions com aquestes dutes a terme per pirates escandinaus des de primera meitat del segle VIII. La definició del període víking per tant depèn de diversos factors entre els quals podem destacar els patrons d'assentament, models econòmics, contactes exteriors i canvis artístics, rituals i en l'ús de les armes. Aquest varien segons l'àrea en la qual ens movem i al continent són més complicats de poder concretar. A Islàndia però queda clar que el període víking comença amb la descoberta i la colonització de l'illa cap al 871±2 i finalitzaria l'any 1000 amb la conversió al cristianisme (Lyman, 2007)

¹ El mot *pagà*, en aquest treball s'ha utilitzat com a contraposició a l'alteritat cristiana, sense les connotacions negatives i de rebuig que se li apliquen des de l'òptica religiosa. En la majoria dels casos però s'ha optat per utilitzar el mot *pre-cristià*.

² El mot *nòrdic* fa referència a totes aquelles persones que provenen de la zona d'Escandinàvia (actuals Suècia, Noruega i Dinamarca) i només podem parlar de *víkings* durant el període víking i en relació a aquells individus que es dedicaven a la pirateria i/o van acabar establint-se en noves terres.

Segons la visió occidental Islàndia encara es trobava en la protohistòria. L'escriptura era coneguda, però seguint les costums de les societats germàniques/nòrdiques tot era transmès de forma oral. No existeix doncs cap font contemporània que ens informi dels primers contactes entre pagans i cristians ni de l'acceptació de la nova religió. Les famoses sagues islandeses són un text narratiu basat en històries de tradició oral, escrits en llengua vernacular utilitzant l'alfabet llatí, dels segles XIII i XIV. Una de les seves temàtiques fou la vida dels primers islandesos i és a partir d'aquestes cròniques que s'anà fonamentant tot el coneixement del període fins que a mitjans del segle XX es va començar a criticar la seva veracitat, classificant-les com a fonts literàries i no històriques. És per tant a través de la informació que ens proporciona l'arqueologia que hem d'estudiar aquest període de canvis i transformacions d'una realitat nòrdica a una cristiana.

Les tipologies de jaciment estudiades per l'arqueologia islandesa són bàsicament dues. Per una banda els assentaments, on Islàndia presenta un poblament rural dispers caracteritzat per unes unitats socials i econòmiques independents on s'hi realitzen activitats agropecuàries tant per al consum domèstic com per a l'exportació. Aquestes unitats són anomenades *farms* a la historiografia i per tant aquí seran anomenades granges o, quan fem especial referència al territori que engloben, finques rurals. Aquestes granges seran la principal forma de poblament a Islàndia fins la construcció de les primeres ciutats al segle XIX.

Per altre banda tenim els cementiris o necròpolis que són l'objecte d'estudi d'aquest treball.

L'arqueologia de la mort sovint s'ha centrat en l'enterrament en si, és a dir, la tomba, l'esquelet i el seus accessoris (Vésteinsson & Fridiksson, 2011). I tot i que amb això podem estudiar els rastres de la ritualitat, la identitat i l'estatus del difunt i la seva relació amb la societat, cal tenir en compte altres aspectes com la localització d'aquest enterraments, ja que també poden comportar decisions socials i culturals a la vegada que de propietat i ús del terreny (Vésteinsson, 2016) i també les dinàmiques de creació i abandonament dels cementiris, aspectes importants en l'estudi de moments de transició i canvi (Zöega, 2014)

A partir d'aquestes premisses sobre el que ens aporta l'estudi de les pràctiques funeràries establirem una comparació entre aquelles pràctiques considerades paganes i les cristianes per tal d'intentar il·lustrar com es va viure i gestionar el canvi de religió. Tot i en moltes ocasions fer referència a aspectes generals de l'illa, l'estudi s'ha centrat en cinc jaciments de la part central del nord d'Islàndia (*Fig.2*).

OBJECTIUS, METODOLOGIA I PROBLEMÀTIQUES

Les principals qüestions que es treballaran són:

1. Mirar d'establir una diferenciació entre els enterraments cristians i els pagans, analitzant característiques com l'aixovar, la situació, l'orientació de les tombes o la posició dels cossos.
2. Detectar, si hi ha, possibles diferències regionals en les pràctiques funeràries.
3. Correlacionar tipologies de enterraments o cementiris amb tipologies d'assentaments, en qualsevol dels dos períodes, pre i post conversió
4. Reflexionar sobre el procés de conversió religiosa i les conseqüències en la societat. Com l'adopció d'un nou sistema de creences presenta problemàtiques d'identitat, d'organització social, canvis en el paisatge, etc.

L'estudi de les necròpolis islandeses en els segles X i XI es troba limitat per l'accés als resultats dels estudis duts a terme fins al dia de avui. Apart de centrar-se en l'estat de la recerca, el qual arrossega una sèrie de mancances i problemàtiques, era necessari poder accedir a les memòries i als articles publicats de forma digital degut a la inviabilitat de desplaçar-se fins a les universitats i/o museus islandesos. Un altre aspecte que limitava els recursos a utilitzar era la llengua, ja que només els escrits en llengua anglesa podien esdevenir potencials fonts d'informació.

Això redueix el ventall a totes aquelles publicacions realitzades durant les últimes dues dècades. Tot i tractar-se d'informació recent i per tant estudis elaborats de forma més metòdica i acurada, ens trobem davant d'una bibliografia més aviat escassa, ja que un alt percentatge d'aquestes publicacions són resums i estats de la qüestió dels treballs realitzats anteriorment. Ens trobem doncs amb un estat de la recerca que encara està en els seus estadis inicials i la informació que proporciona resulta insuficient si es vol estudiar una àrea de forma particular.

Després d'un ampli buidatge bibliogràfic i aprofitant que els objectius d'aquest treball es basen en un estudi comparatiu en diferents aspectes, s'ha decidit focalitzar l'objecte d'estudi en cinc jaciments, els quals aporten un total de sis cementiris, tres necròpolis pre-cristianes i tres cementiris cristians. L'elecció d'aquests jaciments ha estat motivada pel volum d'informació recent que hi ha publicada i per casuístiques pròpies que els fan destacar per sobre dels altres.

L'àrea escollida engloba dues regions administratives islandeses, Norðuland Eystra i Norðuland Vestra. La distribució dels jaciments és la següent:

En primer lloc al municipi de Þingeyjarsveit (Comtat de Suður-Þingeyjarsýsla, Noðurland Eystra) s'han escollit els jaciments de Litlu-Núpar (Roberts & Hreiðarsdóttir, 2013) i Ingiríðarstaðir (Roberts H. , 2012) (Roberts H. , 2013). Es tracta de dues de les necròpolis pre-cristianes excavades recentment, els resultats de les quals han obert noves línies de investigació, recerca i discussió de les pràctiques funeràries durant el període víking. Fins ara hi ha publicada la documentació de nou i catorze tombes respectivament, convertint-les en dues de les necròpolis paganes amb més tombes documentades. A més Litlu-Núpar ressalta especialment al perdurar fins al segle XII.

El municipi de Skagafjörður (Comtat de Skagafjarðarsýsla, Noðurland Vestra) ha estat objecte d'estudi d'un projecte de recerca, l' *Skagafjörður Church Project*, que ha permès mapejar i estudiar els diferents usos i funcions de les primeres capelles i cementiris cristians. L'àrea ha estat mencionada en nombroses ocasions en les sagues islandeses i molts esdeveniments importants hi van tenir lloc; com per exemple l'establiment de la primera església d'Islàndia a Neðri Ás i l'establiment de la segona seu episcopal a Hólar. D'aquets projecte s'han escollit 2 jaciments: Keldudalur (Zoëga & Traustadóttir, 2007) (Zoëga, 2013) (Zoëga G. , 2015), que presenta un cementiri pagà i un de cristià i Stóra-Seyla, que presenta la particularitat de tenir dos cementiris cristians en diferents períodes, tot i que només s'han publicat les dades del més antic (Zoëga & Bolender, 2017).

El comtat de Eyjarfjarðarsýsla (Noðurland Eystra) compta amb el major nombre d'enterraments pagans documentats amb diferència de tota la illa. D'aquí s'ha escollit una àrea concreta, Mývatnssveit, en la qual destaca el jaciment de Hofstaðir (Gestsdóttir, 2016) per ser un emplaçament important i de gran estatus durant el període víking que seguidament, en el període post-conversió, presentarà un cementiri cristià.

La primera i fonamental font d'informació ha sigut el llibre de *Kuml og Haugfé* de Kristján Eldjárn. Escrit com a resultat d'una tesi doctoral al 1956 fou i encara és el primer i únic catàleg recopilatori de tots els enterraments pre-cristians documentats a Islàndia. Escrit en islandès en la seva totalitat va ser re-editat i ampliat al 2000 i 2016 amb aportacions d'Aðolf Friðriksson, aquestes en anglès. Aquesta última versió ha sigut la consultada i en especial les darreres pàgines, dedicades als resultats de la recerca en els últims anys, 2000-2015.

A partir d'aquest catàleg es van consultar a través del portal de l'Institut d'Arqueologia d'Islàndia (*Fornleifastofnun Íslands*) les memòries de les excavacions dels jaciments escollits.

Amb els resultats del buidatge de dades s'ha elaborat una discussió comparant els aspectes de la bibliografia general i l'estat de la recerca, així com també s'han afegit altres aspectes a debat com serien la identitat de les comunitats colones, l'organització social i el traspass de creences.

MARC GEOGRÀFIC

Islàndia és una illa d'origen volcànic situada a l'Atlàntic Nord a pocs quilòmetres del Cercle Polar Àrtic. Presenta uns 5.000 quilometres de costa i té una superfície de 103.000km². La major part del territori el conforma un altiplà amb alguns pics de fins a 2.000 metres d'altura amb glaciers, volcans, guèisers i unes costes molt accidentades amb nombrosos golfs i fiords.

Islàndia forma part de la dorsal oceànica que recorre l'Atlàntic de nord a sud, entre les dues plaques tectòniques oceàniques. Sota l'illa hi ha un dels punts calents de la dorsal oceànica atlàntica, que és la causant dels més de 200 volcans en actiu que presenta l'illa, així com de les desenes de zones amb una gran activitat geotèrmica. Sent així el país més volcànic del planeta.

Dels 200 volcans almenys 30 han entrat en erupció des del segle IX sent el Hekkla el més famós amb un total de 17 erupcions des de la primera registrada al 1104.

La superfície d'Islàndia ha anat canviant radicalment amb el pas dels anys ja fos de forma constructiva, amb la sedimentació i el vulcanisme o per degradació, amb una forta erosió. Només un quart de la superfície d'Islàndia té una capa continua de vegetació degut al clima, l'activitat volcànica i els moviments glaciers. En general la vegetació islandesa és de naturalesa sub-àrtica i la flora dominant és un herbassar torbós dominat per herbes i ciperàcies. A gran part del país, en les planes deshabitades, s'hi troben gran extensions de roca nua, deserts pedregosos i camps de lava.

En un inici l'illa presentava una massa forestal que ocupava al voltant d'un quart de la superfície de l'illa, però durant el període víking es produí una desforestació massiva. Com a conseqüència al segle XX només un 1% de la superfície islandesa presentava vegetació boscosa, des de llavors s'ha intentat mirar de reforestar però és un procés molt lent.

Les forces de la natura actuen amb més rapidesa a Islàndia que a molts altres països. Les roques s'esquerden pels constants canvis de gel i desgel. Els cursos d'aigua i els glaciers erosionen el sòl, però la forta activitat volcànica i la sedimentació compensen aquesta pèrdua.

Les erupcions volcàniques estan constituïdes per una expulsió de magma, gas i roques, de qualsevol mida o forma, a la superfície de la terra. S'han definit dues tipologies bàsiques de

erupcions, la efusiva i la explosiva. Les erupcions efusives són aquelles caracteritzades per una afloració de magma que discorre com un cos de lava. En les erupcions explosives el magma es desintegra a causa dels gasos i els vapors i generen grans quantitats de cendres que són ràpidament transportades per l'atmosfera i depositades al territori. Aquesta capa de cendres s'anomena tefra³. Com a conseqüència de la seva ràpida deposició, les capes de tefra representen moments singulars en el temps (Schmid, 2018).

Moltes erupcions presenten les dues tipologies, produint tefra i lava alhora. Són les anomenades erupcions mixtes.

Les cronologies per als principals jaciments arqueològics han estat basades en la tefracronologia, les datacions per ¹⁴C i datacions tipològiques dels artefactes.

La tefracronologia és la ciència basada en la identificació dels dipòsits de tefra i l'estudi de la correlació entre els diferents dipòsits per tal de definir i establir les datacions dels diferents isòcrons, és a dir, els dipòsits d'una mateixa erupció. Els quals permeten una alta precisió en la datació i correlació de esdeveniments geològics, paleoambientals i arqueològics (Schmid, 2018).

El desenvolupament de la tefracronologia com a tècnica geocronològica fou iniciat per Sigurður Þórarinnsson, qui va descriure els fonaments teòrics d'aquesta tècnica de datació i va desenvolupar les seves aplicacions a través d'estudis d'arqueologia, fonts històriques geomorfologia i canvis ambientals.

Un dels avantatges d'aquesta tècnica és la correlació de les capes de tefra amb els esdeveniments volcànics històrics, fet que permet una precisió de l'any i en certes ocasions, el mes i del dia (Schmid, 2018).

Si no hi ha fonts que descriguin les erupcions, com succeeix amb les capes més antigues, es poden datar amb ¹⁴C a partir del material orgànic associat, a partir de les correlacions en els nuclis de gel o a partir de la construcció de models de seqüències any-profunditat de sediments, tan eòlics com lacustres. Fins ara s'han datat un total de 19 capes de tefra associades amb estructures del període víking (Schmid, 2018) (*Fig.1*)

³ El terme tefra, del grec *τέφρα*, cendra, és utilitzat de forma col·lectiva per anomenar als piroclast tan els aeris com els fluxos de lava sense importar la seva composició, forma o mida (Schmid, 2018 amb referències).

A continuació, un cop descrita l'illa a nivells generals es procedirà a elaborar una petita descripció dels entorns de cada zona de d'estudi (Fig.2). Cal mencionar que la zona nord d'Islàndia es coneguda com els *Highlands*, i es caracteritza per la presència de multitud de serralades amb les seves respectives vall que foren l'àrea més poblada de l'illa en temps antics.

El jaciment de Keldudalur es troba a la península de Hegranes, un promontori rocós de 15 km de longitud i 5 km d'amplada al bell mig de les planes inundables del fiord d'Skagafjörður. Hegranes està flanquejat pels dos costats pel riu glaciari Héraðsvötn. Fins la creació dels ponts del segle XX aquesta àrea era geogràficament inaccessible excepte per via marítima o travessant el gel a l'hivern. Els meandres del riu han creat unes grans planes inundables i la utilització d'aquestes per part de les finques rurals establertes a la zona depenia del cabal i el curs que seguissin els rius. El nombre de assentaments a la península de Hegranes és incert, però les evidències arqueològiques de moment n'han deixat al descobert vuit (Zoëga G. , 2015).

Stóra-Seyla es troba situada uns 10 km direcció sud de Keldudalur, a la regió de Langholt, i comparteix les mateixes característiques topogràfiques de planes inundables i la presència del riu glaciari Héraðsvötn.

Els jaciments de Hofstaðir, Ingiríðarstaðir i Litlu-Núpar es troben seguint el curs del riu Láxa.

Hofstaðir es troba al costat del riu Láxa molt a prop del seu origen al llac Mývatn, que és el quart llac més gran de l'illa. L'entorn és pantanós amb una gran diversitat de fauna d'aus i de peixos i destaca una gran activitat volcànica al seu voltant.

Ingiríðarstaðir es troba situada a la vall de Þegjandadalur en el que podríem denominar com a curs mig del riu Láxa. La vall té aproximadament uns 7 km de llarg i presenta un clima continental degut a la seva llunyania de la costa i les altes muntanyes que la rodegen.

Litlu-Núpar és troba al vessant d'un turó de Hvammsheiði, al costat est del riu Láxa, a tan sols 4 km de la seva desembocadura i 20 km al nord de Ingiríðarstaðir. Presenta una vegetació de tundra amb zones molt afectades per l'erosió.

MARC HISTORICO-CULTURAL

El coneixement històric sobre els esdeveniments islandesos entre el període de colonització, també conegut com a *Landnám*, i el segle XII és molt limitat. El primer autor en apropar-se al període és Ari Þorgilsson i les seves obres han estat la base on tots els autors posteriors

recorren per a descriure aquest període⁴. Ari és per tant el primer historiador de la formació d'Islàndia i en les seves obres sempre intenta mostrar el màxim rigor rodejant-se de testimonis que, salvant les distàncies temporals, d'alguna manera o altre eren propers als fets que relata. Cal dir que ens trobem al segle XII, diversos segles més tard dels fets als que fa referència i amb un discurs aprovat i influenciat per l'església i per una societat aristòcrata amb cert interès en el seu passat i els drets de propietats de terres (Pfenger, A., & Sexton, J,2016). Les narracions que ell produeixi sens dubte estaran esbiaixades pel context on van ser escrites.

D'ell se'n conserven dues obres: L'*Islendingabók*, o llibre dels islandesos, que descriu la història d'Islàndia des del *Landnám* al temps present, amb una especial menció al període de la conversió i el *Landnámabók*, o llibre dels assentaments, on s'esmenten tots els colons originals i les seves possessions territorials, així com un gran nombre d'avantpassats i descendents.

Al segle VIII els víkings varen començar a expandir-se cap a l'oest, assentant-se a les illes britàniques i Irlanda. Donant un pas més aquest colons van arribar a les illes Fèroe (c. 825), a Islàndia (c. 870) i Groenlàndia (c. 895). Entre les possibles causes d'aquestes expansions s'han proposat noves tècniques navals, un augment de la demografia, causes polítiques i situacions climàtiques favorables (Lyman, 2007)(Pfenger, A., & Sexton, J,2016).

Les fonts ens indiquen que hi va haver un èxode massiu de Noruega quan Harald Hárfagri va esdevenir rei de Noruega. Molts van fugir a Islàndia buscant terres i recursos. Ari diu que al arribar s'hi van trobar uns monjos irlandesos, que ell anomena *papar*, que van marxar ràpidament deixant enrere les seves pertinences perquè no volien conviure amb els pagans. No es coneix ni quants eren ni quan van arribar. Hipòtesis recents argumenten que seria poc probable que els *papar* abandonessin l'illa⁵ i que segurament foren assassinats, esclavitzats o es van integrar amb les altres comunitats cristianes (Gíslason,1990).

Els nòrdics controlaven la terra però hi havia una petita comunitat cristiana procedent de les illes britàniques que es va sumar a la colonització islandesa. Es diu que eren esclaus i dones en la seva majoria, tot i que no es descarta la presència de famílies procedents de les illes britàniques però d'ascendència nòrdica⁶.

S'han proposat dos possibles models de poblament de l'illa, els quals no són excloents i es podrien haver donat els dos alhora. Per una banda tenim el model granger, on individus

⁴ La veracitat de les sagues es sol contrastar amb com de fidels es mantenen als relats d' Ari.

⁵ Els objectes que van deixar enrere, campanetes i llibres d'oracions, són necessaris en el seu dia a dia i això evidencia que no podrien haver preparat la seva marxa.

⁶ És a dir, els descendents d'aquells primers víkings que s'assentaren a les illes britàniques.

independents marxen a Islàndia a buscar terres, o el model d'esclaus, on són famílies senceres, liderades per un cabdill, les que busquen terres per repartir-se (Vésteinsson, 2006)

En el moment en que Islàndia fou colonitzada els contactes entre pagans nòrdics i els cristians haurien estat succeint durant més d'un segle. La generació de colons per tant s'hauria criat en un ambient de migracions i interaccions, amb moltes influències cristianes.

Al Landnámabók l'Ari, també conegut amb el sobrenom *El Savi*, menciona que l'illa fou colonitzada completament en 60 anys, amb el nord essent la part més poblada i probablement l'oest on s'hi assentaren la gran majoria de les comunitats cristianes⁷ (Jochens,1999). Aquestes però serien minoria i foren excloses de l'organització política.

Islàndia creà la seva pròpia forma de govern. Es tractava d'una administració descentralitzada que funcionava mitjançant l'acord col·lectiu a una llei comuna i que era responsabilitat de tothom administrar-la⁸. Per tal d'organitzar el país es subdivideix l'illa en 4 districtes a la vegada subdividits en 3 regions i cada regió⁹ tenia tres *goðar* assignats. Els *goðar*, o *goði* en singular, és un càrrec majoritàriament polític¹⁰ tot i que en aquest període podria tenir connotacions religioses ja que l'estructura política estava íntimament relacionada amb la pràctica de ritualitats de la religió nòrdica (Vésteinsson, 2007). Tot home lliure havia de seguir a un *goði* de la seva elecció, no necessàriament el més proper o el del seu territori, i la relació era un compromís mutu de protecció i suport. Islàndia no tenia força executiva ni policial, i era responsabilitat del propi individu i del seu *goði* administrar justícia¹¹. La reputació dels *goði* es basava per tant en quants homes podien aconseguir. No necessàriament els individus més rics o influents eren *goði*. *Goði* era qui posseïa un *goðorð*. Aquestes eren possessions que es podien heretar, comprar i vendre. Primerament es pensava que el *goðorð* era una unitat de poder, ara però hi ha hipòtesis que apunten que podria fer referència al dret de representació

⁷ Aquesta afirmació es basa en la toponímia d'origen celta de la zona i l'absència de cultura material pagana que s'hi ha documentat. Els fiords de l'oest d'Islàndia són una gran incògnita a nivell arqueològic (Jochens, 1999) (*Fig. 3*).

⁸ Això no volia dir que la llei fos justa o que no pogués ser manipulada per individus influents.

⁹ A excepció del nord, ja que donada la seva alta demografia al 960 es dividí en 4 regions, deixant un nombre total de 36 o 39 *goðar* segons el moment (Vésteinsson,2007).

¹⁰ El fet que conservi les mateixes funcions pre i post conversió així ho demostra.

¹¹ Això inclou també les venjances. Es sol dir que la història d'Islàndia està escrita amb sang a causa de totes les matances que relaten les sagues durant les primeres dècades del *Landnám* (Pfenger, A., & Sexton, J,2016).

al *Allþing*, ja que només els 36 o 39 *goðar* tenien dret a parlar en l'assemblea general o *Allþing* celebrada anualment i per tant a participar en la política del país¹² (Vésteinnsson,2007).

Els cristians van lluitar per intentar aconseguir poder però en van ser sempre exclosos. Aquesta posició tan feble davant les estructures de govern seria un dels detonants de la conversió islandesa.

Per tal d'entendre el context de la conversió a Islàndia cal conèixer a grans trets aquest esdeveniment al continent.

El cristianisme va tenir un moviment molt ràpid a través de la població escandinava. El primer cop que Dinamarca va acceptar el cristianisme fou a finals del segle X, Noruega a inicis del segle XI i Suècia va seguir unes dècades després. En tots aquest països el canvi fou promogut per la reialesa. La població, majoritàriament rural, era recelosa i el procés de cristianització fou sovint interromput per multitud de ressurgències paganes¹³ (Pfenger, A., & Sexton, J,2016).

Aquesta dispersió ràpida del cristianisme fou donada a falta d'un poder centralitzat de les creences nòrdiques. La devoció fervent en aquest sistema de creences era inusual. Les sagues mostren que els fervors religiosos eren vistos com a qualitats individuals i que no formaven part de la quotidianitat de la comunitat en general (Pfenger, A., & Sexton, J,2016).

A més els víkings eren viatgers i la simbologia cristiana estava present per tota Europa. El politeisme víking incitava a tenir una alta tolerància cap a les altres religions. Així tots els nòrdics haurien estat en contacte amb el cristianisme i sovint s'haurien donat conversions per conveniència¹⁴. Una mostra de com de comú eren aquestes conversions és que la *Prima Signatio*, un ritus preliminar al bateig que permetia als víkings contactes fluids amb altres cristians, com el matrimoni o les transaccions comercials, tenia la seva pròpia terminologia en Old Norse¹⁵, *prímsign*. Cal dir també que hi hauria casos de conversions individuals per raons de fe, i aquest individus eren utilitzats com a missioners en els seus llocs d'origen.

Les estratègies de conversió cristiana variaven segons el grau de descentralització del poder. A Europa el model de conversió típic fou el model *Top-Down*, és a dir, les elits o les monarquies acceptaven la nova religió i aquesta era llavors traspassada al gruix de la població. En les

¹² Islàndia en aquest moments és un país independent. No serà fins al segle XIII que dependrà de Noruega i poc després de Dinamarca de qui s'independitzaria al segle XX.

¹³ A Suècia es documenten baralles entre pagans i cristians fins al segle XIV.

¹⁴ Aquestes conversions de conveniència també podien tenir motivacions polítiques com les dels reis danesos amb els seus veïns, que els hi servia tan per mantenir la pau com per demanar ajuda en cas d'atac o de voler expandir els seus dominis (Pfenger, A., & Sexton, J,2016).

¹⁵ Una de les llengües parlada en aquells moments a l'Europa del nord.

regions més rurals i amb una descentralització evident del poder fou més comú el model contrari *Down-Top*, que comporta un procés molt més lent (Garipaznov, 2014).

A Islàndia no hi va haver cap intent de conversió fins l'any 980. Entre el 980 i l'any 1000 se'n documenten tres i en cap cas varen ser instigades per l'Església (Pfenger, A., & Sexton, J,2016). La primera fou un islandès independent, Þorvald Koðrasson, i les altres dues foren instigades per la corona noruega. Totes van acabar amb els missioners expulsats d'Islàndia per causes d'assassinat.

Tot i el paganisme ser la religió del poder polític no hi ha constància d'una religió nacional quan els missioners van arribar a l'illa. Es creu que es degueren trobar amb unes pràctiques religioses que variaven en intensitat i en les formes de ritualitat (Pfenger, A., & Sexton, J,2016). El sistema de creences nòrdic presenta un panteó molt fluid i pot acceptar i adoptar sense problemes l'existència d'altres deus. Per tant de primeres els islandesos no haurien de ser hostils a l'acceptació i tolerància de la nova religió. Les causes d'aquesta resistència no poden ser religioses. Una de les possibles causes és que l'Església a finals del primer mil·lenni era una entitat molt poderosa internacionalment i la societat islandesa presentava una disposició cultural de desconfiança cap a qualsevol autoritat, especialment si es tracta d'una autoritat estrangera i més si era impulsada per la monarquia noruega. Els factors del rebuig eren més polítics que no religiosos (Pfenger, A., & Sexton, J,2016).

Després del primer intent cristianitzador per part de Þorvald van passar deu anys fins que Olof Tryggvasson, rei de Noruega, va establir-se l'objectiu de cristianitzar l'Atlàntic Nord i d'incrementar així la seva autoritat sobre aquelles poblacions que acceptessin la nova religió. El tipus de poder centralitzat existent a les illes Fèroe i Groenlàndia va fer fàcil la seva tasca en aquestes àrees, però Islàndia era un cas apart. L'absència d'un rei, el govern consensuat i les funcions politico-religioses dels *goðar* feien que fos impossible establir un model *Top-Down* i per això Olof Tryggvasson va implementar altres mesures.

Juntament amb dues missions cristianes, entre el 995 i l'any 1000, va iniciar una pressió política i econòmica amb el segrest de quatre fills de diferents *goðar* i la prohibició de comerç entre noruecs i islandesos. Cal mencionar que els contactes comercials islandesos eren majoritàriament les illes britàniques i Noruega (Pfenger, A., & Sexton, J,2016). Irlanda era cristiana des del segle V i els anglosaxons havien acceptat la nova fe al segle VI. Per tant aquestes mesures juntament amb les dificultats imposades per els territoris cristians deixaven a Islàndia en un bloqueig comercial.

Tot i l'aparent desastre dels missioners enviats per Olof Tryggvasson, el fet es que van aconseguir convertir a uns quants islandesos i quan el seu segon missioner, Þangbrand, va marxar de l'illa hi havia una creixent comunitat cristiana que reclamava atenció.

Els conflictes entre pagans i cristians van anar en augment i tot i que seguia sent una minoria, la comunitat cristiana era ja prou nombrosa com per que no se la pogués seguir exclouent de l'administració política (Jochens, 1999). El debat a l'*Allþing* de l'any 1000 fou intens, amb les dues faccions enfrontades i el país al límit d'una guerra civil¹⁶. La problemàtica era si la comunitat cristiana havia de seguir les mateixes lleis que la majoria pagana. El fet de no seguir una mateixa religió repercutia en la incertesa de no saber si les sentències judicials serien acceptades i aplicades per l'altre. Era necessari un respecte mutu per la validesa dels juraments i la llei, i una unitat religiosa aportava aquesta seguretat. Sense ella la participació universal en els aspectes legislatius es veia compromesa i la llei i l'estructura pròpia de govern si que eren els pilars que conformaven la identitat islandesa (Pfenger, A., & Sexton, J,2016).

Així Þorgeir Ljosvetningagodi Þorkelsson, el *lawspeaker*¹⁷ del moment, va anunciar que per tal de mantenir la pau i la unitat tothom hauria de ser cristià i ordenà que ningú abandonés l'assemblea sense ser batejat. Així va ser com el cristianisme fou acceptat de forma oficial i massiva com a religió nacional.

En el discurs de Þorgeir, Ari també ens comenta que va deixar lloc per a una tolerància religiosa en quant que es podien seguir realitzant certes pràctiques paganes¹⁸ sempre hi quan fossin en contextos privats, com per exemple l'exposició d'infants¹⁹, el consum de carn de cavall i ritus de sacrifici.

Segurament la decisió de Þorgeir estava també influenciada per les mesures d'Olof Tryggvasson, però quan aquest morí, només uns mesos després de la celebració de l'assemblea general i Noruega tornà a ser pagana, Islàndia no va reconsiderar tornar al paganisme (Pfenger, A., & Sexton, J,2016).

¹⁶ Si això succeïa significaria la desestructuració del país, ja que es deslegitimaria l'òrgan de resolució de conflictes, i causaria un daltabaix en la identitat islandesa.

¹⁷ Càrrec judicial de les assemblees, literalment la veu de la llei. Al ser una societat sense tradició escrita les lleis es recitaven cada any a les assemblees generals. Era feina del *lawspeaker* recitar-les i la seva paraula esdevenia la llei acceptada per tots.

¹⁸ La descripció de les poques pràctiques paganes que ens han arribat a dia d'avui són totes fonts escrites 200 anys posteriors a la seva realització i per tant han de ser d'analitzades des d'una perspectiva cristiana.

¹⁹ L'exposició dels infants fa referència a deixar morir els infants nascuts malats o amb deformitats a l'intempèrie. No era una pràctica acceptada moralment, però això no impedia la seva realització. Aquesta pràctica és present en moltes altres cultures per tal de prioritzar els recursos per als altres fills sans (Pfenger, A., & Sexton, J,2016).

És aquesta acceptació tan ràpida i definitiva el que més sorprèn del cas islandès. Alguns acadèmics pensen que els avantatges polítics i culturals de la identitat cristiana per a la Islàndia del segle XI eren igual d'importants que les decisions per les quals es van acceptar la religió cristiana en primera instància (Pfenger, A., & Sexton, J,2016).

Amb la nova religió l'illa s'obre a noves aliances i noves xarxes de comunicació les quals, a llarg termini, provocaran grans transformacions estructurals i culturals²⁰. Immediatament després de la conversió però, les fonts escrites no ens indiquen grans canvis.

La història inicial de l'Església a Islàndia està poc estudiada. S'assumeix de forma general que l'estructuració d'una institució eclesiàstica i les pràctiques cristianes²¹ fou un desenvolupament lent que durà tot el segle XI. Al 1056 es documenta el primer bisbe natiu i l'establiment de la primera seu episcopal a Skálholt, al sud de l'illa. La instauració del delme arribà al 1097, seguit d'una nova seu episcopal a Hólar, molt a prop de la regió de Skagafjörður. Islàndia fou el primer país nòrdic en imposar el delme i aquest va permetre l'aparició del sistema parroquial al segle XII.

L'Església aporta un poder unificador molt marcat, però a mesura que ens anem distanciant dels centres de poder permet la realització de pràctiques molt variades. Un dels punts forts del cristianisme és la seva adaptació a les cultures locals i per tant les pràctiques religioses eren transformades per les tradicions locals arreu del món. No sabem la naturalesa de les primeres pràctiques cristianes a Islàndia però aspectes com l'herència del càrrec de bisbe de pares a fills deixa veure que no es seguien al 100% les normes canòniques de l'església (Pfenger, A., & Sexton, J,2016) i segurament la lògica pagana pre-existent encara era present en molts altres aspectes.

L'ARQUEOLOGIA A ISLÀNDIA – ANTECEDENTS EN LA RECERCA

Des de finals del segle XIX l'excavació dels llocs d'hàbitat ha eclipsat qualsevol altra tipologia de jaciment, com per exemple els cementiris, les esglésies, els llocs d'assemblea o els ports comercials (Vésteinsson, 2004). Les granges són la principal forma de assentament a l'illa des de la colonització fins al segle XX. Moltes d'elles s'han mantingut en el mateix indret durant segles fet que ha provocat la formació dels anomenats *farm-mounds*, és a dir uns petits túmuls que serien l'equivalent nord-atlàntic dels *Tells* del Pròxim Orient (Lucas, 2012).

²⁰ Un d'ells l'adopció de l'alfabet llatí i l'ús de l'escriptura que va permetre a Islàndia ser un dels països amb més literatura de qualitat dels segles XIII i XIV.

²¹ Hi hauria molt pocs sacerdots ordenats per a administrar les cerimònies.

Aquesta primera recerca a Islàndia estava marcada per una forta tendència Nacionalista/Romàntica influenciada pel moviment d'independència de finals del segle XIX inicis del segle XX. La dependència de les sagues era evident i l'objectiu de l'arqueologia no fou buscar nou coneixement, sinó confirmar i il·lustrar aquestes fonts. Tan els assentaments com les tombes es relacionaven a personatges de les sagues i no es feia cap més interpretació dels materials, només es classificaven segons contextos tipològics i es documentava la disposició i la cronologia (Vésteinsson, 2004).

Es va donar un èmfasis en els anàlisis comparatius, remarcant com de pobre i simple, en quantitat més que no pas en qualitat, era el material islandès en comparació a aquell del continent. Assumint que aquesta pobresa impedia obtenir coneixement, i tornant a dependre de les sagues per a descriure el període (Pertursdóttir, 2009).

Tot i que durant la primera meitat del segle XX hi havia un gran debat sobre la validesa de les sagues com a font històrica, no fou fins als anys 90 que l'arqueologia islandesa es va separar definitivament de les fonts literàries i van començar a aparèixer noves línies de recerca.

Les noves descobertes han estat possibles gràcies a les noves missions conceptuals i a les noves tècniques d'excavació i anàlisis. Aquestes han canviat el plantejament inicial on el corpus funerari islandès era majoritàriament pobre i alterat²² a una acceptació del potencial de la nova recerca (Vésteinsson, 2004).

Noves idees sobre la topografia funerària han permès la descoberta de nous jaciments i l'ampliació d'aquells ja coneguts. A partir del mètode d'excavació en *open-area* s'han documentat estructures secundàries i terciàries al voltant de les tombes en cementiris pre-cristians, aportant interpretacions més complexes a les pràctiques funeràries (Roberts & Hreiðarsdóttir, 2013).

A la zona nord hi trobem actualment dos projectes els resultats dels quals han servit de guia per a la realització del treball.

El primer s'anomena *Death and Burial in Iceland for 1150 years*, i tal i com indica el seu nom té per objectiu analitzar tots els canvis en les pràctiques funeràries a Islàndia des de la colonització al present. Està dirigit per Aðolf Friðrikson i Orri Vésteinsson, director i membre de la junta de l'Institut d'Arqueologia respectivament. Dos dels arqueòlegs amb més pes dins

²² La majoria d'aquest primer corpus islandès fou documentat a través d'intervencions accidentals. Les descobertes sovint eren fruit de l'erosió o per feines de construcció, i no com a resultats de plantejaments científics i per tant les seves actuacions es trobaven limitades en temps i recursos (Vésteinsson, 2004).

de l'arqueologia islandesa, tan per la seva tasca de re-examinació dels indrets coneguts d'antic amb les noves tècniques com per l'impuls de nous projectes²³.

Un altre projecte interessant en curs és l'*Skagafjörður Church Project (Fig.4)* l'objectiu del qual es estudiar des d'un punt de vista regional la creació, organització, funcions, ús i abandó de les primeres esglésies establertes després de l'any 1000 a l'àrea de Skagafjörður. Liderat per l'arqueòloga Guðný Zöega, els seus resultats preliminars ja han aportat noves qüestions a debat sobre la cronologia i el desenvolupament del cristianisme i els seus ritus funeraris.

BASE TEÒRICA

NECRÒPOLIS PAGANES:

Actualment han estat identificats més de 350 enterraments pagans en 170 necròpolis diferents (*Fig.3*). A causa de l'escassa documentació de les primeres excavacions i les precàries condicions del terreny, la majoria dels enterraments només han proporcionat informació fragmentaria. Tot i així vora uns 50 presenten unes bones condicions de preservació i han ajudat a definir una base documental per a les pràctiques paganes en aspectes com la localització i els aixovars.

Estudis recents han determinat que la localització dels cementiris pagans respecte les estructures domèstiques es pot agrupar en dues categories: Aquelles necròpolis que es troben als límits de l'espai domèstic de les granges, a uns 50 o 150 metres, com Litlu-Núpar (*Fig.8*) o Ingiríðarstaðir (*Fig.17*), o aquelles situades molt més enllà, vora les fronteres entre finques rurals, com per exemple Keldudalur (*Fig.27*). Ambdues localitzacions²⁴ comparteixen la característica d'indrets limítrofs, associats a camins i fora de vista dels assentaments als quals pertanyen (Vésteinsson, 2016).

La ràtio entre enterraments individuals isolats i els cementiris no reflecteix de forma acurada la situació real del període víking (Eldjárn & Fridriksson, 2017). Contràriament a l'evidència numèrica (*Fig.5*), si analitzem els resultats de les últimes intervencions en les necròpolis conegudes d'antic, solen aparèixer nous enterraments indicant així que els enterraments

²³ Entre els quals cal destacar, *Landscapes of Settlement*, a la zona de Mývatnssveit o Assembly Sites in Iceland AD 850-1950.

²⁴ S'ha proposat que hi hagi una diferenciació cronològica entre les dues tipologies, sent les més properes les més antigues (Vésteinsson, 2016).

individuals isolats serien l'excepció i que ens trobem amb un biaix causat per la naturalesa de les troballes d'aquest enterraments²⁵.

Donat el poc nombre d'enterraments que presenten, fins hi tot en aquells cementiris excavats al complet com el cas d'Ingiríðarstaðir, s'ha assumit que es tracta de necròpolis de consum familiar, és a dir només utilitzades pel conjunt d'habitants d'una granja (Zori, 2016).

Els enterraments pre-cristians islandesos són inhumacions²⁶. El cos, en posició supina o fetal, es dipositava en una tomba rectangular d'uns 150-200 cm de llarg i 50 cm d'ample molt superficial, entre 20 i 70 cm de profunditat. Eren tombes planes cobertes per pedres o terra i en algunes ocasions poden presentar un petit túmul²⁷ (Zori, 2016). Els taüts són un element molt rar, se n'han documentat només quatre (Eldjárn & Fridriksson, 2017), i fins al moment només hi ha 8 *boat-burial* documentats amb mesures d'entre 5 i 8 metres de longitud, dels quals Litlu-Núpar n'és un exemple.

En general les pràctiques funeràries pre-cristianes islandeses s'engloben dins de les tradicions nòrdiques escandinaves. Tot i així no hi ha exemples de senyalitzacions o de pedres rúniques amb funció de memorial ni grans túmuls funeraris. A més cal destacar de forma especial l'absència de cremacions. Aquesta pràctica era habitual a tota Escandinàvia i a les illes britàniques abans de la introducció del cristianisme. L'absència d'aquestes cremacions és un dels grans tòpics de recerca de l'arqueologia víking islandesa.

L'absència de cremacions s'associa també amb el fet que es calcula que dos terços de la població està desapareguda (Vésteinsson & Fridriksson, 2011). Dos terços dels individus inhumats són masculins. Hi ha per tant una molt baixa representació de dones (23%) i menys encara dels infants (10%)²⁸. Es proposa per tant l'existència d'una segregació entre individus als qui se li aplicarien les pràctiques funeràries que estem descrivint i als qui se li aplicarien uns altres criteris.

Els enterraments nòrdics pagans han estat associats sovint amb una orientació N-S. A Islàndia però els enterraments no semblen seguir una norma fixa i poden tenir qualsevol orientació,

²⁵La majoria de les troballes han estat per atzar i no fruit d'un estudi o prospecció sistemàtica. Eldjárn va indicar que un 33 % de les tombes documentades eren fruit de la erosió del sol, un 23% per al construcció de carreteres i un 12% per l'anivellament dels camps. Si a aquests percentatges hi afegim que un 19% de totes les tombes han estat saquejades, ens trobem amb un enorme percentatge de pèrdua de valor arqueològic (Eldjárn & Fridriksson, 2017).

²⁶ Només s'ha documentat un possible exemple de cremació a Hrifunes.

²⁷ Els túmuls trobats a Islàndia són de mida petita i no tenen res a veure amb els trobats al continent.

²⁸ Dades extretes de Eldjárn & Fridriksson, 2017)

sent la N-S, amb lleugeres desviacions, la més comú. Tot i que poden variar d'un cementiri al altre es mantenen iguals dins un mateix cementiri suggerint que les orientacions no són aleatòries. El cos de l'individu però sempre dona l'esquena a la granja (Vésteinsson & Fridriksson, 2011).

S'ha considerat que l'orientació de les tombes fos regulada per diferents punts singulars del paisatge. Així el nord no sempre seria el nord magnètic sinó un punt referencial del paisatge que ells entenien com a nord. També s'ha indicat que hi hauria una preferència en seguir les direccions dels cossos d'aigua més propers, tot i que s'ha de considerar l'existència d'altres paràmetres com la predilecció per un indret que tingui connotacions religioses o que certa orientació que tingués un significat per a un grup familiar i no per a un altre (Zugaiar, 2012).

Tot i així els elements determinants d'una tomba pagana són la orientació N-S i la presència d'aixovar.

L'aixovar és l'element que ha format el coneixement arqueològic islandès del període víking (Eldjárn & Fridriksson, 2017). S'han trobat vora uns 700 artefactes en els enterraments islandesos (Fig.6). Els objectes no solen aparèixer com un únic ítem sinó que apareixen diversos objectes en petites quantitats²⁹. Alguns d'aquest materials són característics d'un sexe determinat mentre que d'altres apareixen en ambdós sexes. Els aixovars masculins més rics tenien molts complements i armament, i els femenins solen presentar joies i altres objectes quotidians.

La posició d'aquest aixovar respecte el cos del difunt és molt homogènia. Les espases o llances es situarien a un costat del cos. Els ganivets i petits objectes al cinturó, les denes al coll o per la roba i els fermalls al pit.

Un enterrament típic inclou un aixovar amb armes, joies, utensilis i normalment un cavall.

El cavall acompanya un terç de les tombes documentades (Zori, 2016). Aquesta ràtio, molt superior a qualsevol altre indret escandinau on es realitza aquesta pràctica, il·lustra com de comú era enterrar un individu amb un cavall o en ocasions dos. Els cavalls, individus masculins d'entre 5 i 15 anys, es troben generalment a la mateixa tomba del difunt o en un retall ovalat al costat i es depositen amb l'esquena corbada i els peus estirats o sota l'estómac. També s'han documentat enterraments amb gossos, tot i que són menys comuns i en moltes ocasions acompanyant als cavalls.

²⁹ Sempre que no hagin estat saquejats amb anterioritat.

Es interessant notar que els objectes escollits per a l'aixovar són objectes comuns, no s'hi dipositen elements amb funcions específiques relacionades amb el món funerari. La majoria dels artefactes recuperats a Islàndia són de tradició nòrdica i es trobarien a qualsevol part de l'àrea d'influència víking. Alguns ítems tenen un origen anglosaxó, com per exemple les campanetes trobades a Litlu-Núpar (*Fig.15*) i alguns altres mostren contactes amb l'est de Suècia i les comunitats bàltiques (Eldjárn & Fridriksson, 2017).

CEMENTIRIS CRISTIANS

Els cementiris cristians més antics datats a Islàndia foren establerts uns anys abans del canvi d'era, un període on el paganisme encara estava present.

Per norma general aquest cementiris es troben situats dins de les finques rurals, molt lligats a les estructures domèstiques, en molts casos a només una desena de metres i amb la porta encarada a elles (Vésteinsson, 2016). Més tard s'implantaria la norma de posar les portes cap a l'est.

Els cementiris estan caracteritzats majoritàriament per un mur de torba i/o pedres³⁰ de forma circular d'uns 15 - 25 metres de diàmetre, sent aquest l'element més reconeixible en superfície. Després poden presentar restes, visibles o no, d'una estructura central (Zöega, 2014).

Tot i estar subjecte a algunes variacions regionals, la forma circular sembla haver-se seguit com a norma general durant el primer segle després de la conversió. A partir del segle XII amb l'abandó dels cementiris domèstics i el pas als cementiris parroquials o comunitaris, els murs varen ser ampliat i modificats i generalment s'opta per la forma rectangular. En moltes ocasions però la forma circular es manté i en aquells que varen patir reformes es conserven les restes d'un primer mur circular.

La delimitació dels cementiri sembla ser un aspecte important. S'han proposat diverses teories sobre quina podria ser la funcionalitat dels murs de torba, entre elles destaquen la protecció del recinte als atacs d'animals o de les activitats diàries de la feina de camp. També s'ha proposat que fos un límit relacionat amb la consagració del espai i la seva distinció amb aquells espais considerats no sacres (Zöega, 2014).

³⁰ A Islàndia algunes estructures de torba, no només els murs dels cementiris, presenten uns sòcols de pedra molt simples de només una filera. Aquest no tindrien una funció arquitectònica de fonamentació sinó que servirien per marcar o delimitar l'espai. En aquest cas segueixen el recorregut del mur circular.

La preservació dels elements sacres de les esglésies es menciona en diversos textos jurídics nòrdics. Les primeres lleis canòniques i les lleis medievals nòrdiques no estableixen cap norma de forma o dimensions dels cementiris o de les esglésies (Zöega, 2014). El llibre Grágás³¹ però esmenta que una de les obligacions del bisbe és la consagració d'espai i que aquells nadons que hagin estat catecumenats però no batejats han de ser enterrats al costat del mur, allà on s'estableixen els límits del espai sacre. Aquesta menció donaria força a considerar els murs com a una delimitació de l'espai. Tot i així cal considerar que el llibre és del segle XII i que podria no estar relatant les realitats del segle XI. Es desconeix quin punt de consagració tindrien aquest primers cementiris cristians (Zöega, 2014).

Aquest cementiris s'establirien al voltant d'una estructura central anomenada per la historiografia com *Bænhús* o capelles. Es desconeix l'estatus o la classificació de les estructures eclesiàstiques al segle XI ja que la primera font documental que esmenta les funcions d'una església data de mitjans del segle XIII. Llavors es classificaven segons el grau de relació que mantenia el sacerdot amb l'edifici, com de sovint s'hi realitzaven serveis i si tenien dret o no a gestionar un cementiri. Les *Bænhús*, petites capelles d'oració o esglésies particulars, són la categoria més baixa, on s'hi realitzaven petits serveis i sense permís per a gestionar un cementiri.

El que en aquest treball, seguint la tradició historiogràfica, denominem capelles eren petites estructures d'ús domèstic al voltant de les quals s'organitzaven els cementiris i que segurament foren l'única tipologia dominant fins l'establiment del delme i l'organització parroquial a finals del segle XI (Zöega, 2014).

Tot i que s'han documentat algunes capelles amb característiques singulars³² sense cementiris, encara no s'ha documentat cap cementiri sense una capella associada.

L'arquitectura d'aquestes primeres capelles era generalment de fusta sense elements de torba associats fet que dificulta la seva identificació en el paisatge actual. Els elements de torba són en general més robusts i fàcils d'identificar visualment, especialment aquells que presenten formes singulars com els murs dels cementiris.

S'ha suggerit la presència de dues tipologies de capelles durant els primers segles després de la conversió a Islàndia. Steinunn Kristjánsdóttir interpreta les dues vessants com a resultat de les

³¹ Escrit al segle XII és el primer text jurídic islandès. Es tracta d'un recull de totes les lleis civils i de regulació de l'església cristiana del període de la Mancomunitat islandesa (930-1264).

³² Són capelles que estarien fora del sistema parroquial com les capelles de carretera o en indrets comercials, com la de Gásir (*A medieval merchants' church in Gásir, North Iceland*. Vésteinnsson, 2009).

dues branques del cristianisme arribades a l'illa. Les *Timber-Churches* de tradició escandinava estarien relacionades amb els missioners anglosaxons, i les *Turf-Churches* serien fruit de la infiltració celta.

Les *Timber-Churches*³³ (Fig.7) serien el pas anterior a la construcció de les famoses *Stave-Churches*³⁴ escandinaves construïdes enterament amb fusta. La característica fonamental de les *Timber-Churches* són els 4 fonaments de fusta situats a les cantonades que aguanten el sostre. A Keldudalur trobem les restes d'una capella d'aquestes característiques.

Les *Turf-Churches* (Fig.7) són més semblants als edificis contemporanis islandesos i destaquen per l'ús de torba i/o pedra com a elements de construcció. A diferència de les *Timber-Churches* el sostre es recolza directament sobre els murs.

Aquestes dues tipologies semblarien desaparèixer d'Islàndia durant els segles XII i XIII i passarien a utilitzar-se unes estructures de torba revestides amb panells de fusta que fou l'arquitectura dominant a Islàndia fins al segle XIX (Kristjánsdóttir, 2009).

Zöega apunta però que sembla més plausible que les diferents tècniques constructives fossin degut a una evolució de l'arquitectura³⁵ o la disponibilitat de materials. En un futur la recerca haurà de determinar si ambdues tècniques són iguals de comuns en les primeres fases de construcció o si la torba fou una addició posterior (Zöega, 2014).

Al voltant d'aquestes estructures ens trobem amb enterraments d'inhumació, orientats E-O amb el cap situat a la banda oest de la tomba. El cos es trobaria en posició supina i sense aixovar.

³³ Només identificades en els assentaments vikings del nord d'Europa. Van tenir un període de vida del 1000 al 1100. Van desaparèixer amb el desenvolupament del cristianisme i la institucionalització eclesiàstica (Kristjánsdóttir, 2009).

³⁴ Arquitectura típica de les esglésies escandinaves a partir del segle XII, seguien les mateixes tècniques constructives que les *Timber-Churches* però molt més grans i complexes. Van substituir els fonaments de fusta per un sistema de bigues.

³⁵ La necessitat de posar torba als murs seria fruit del abandó de les *Timber-Churches* i passar a les *Stave-Churches*. Les quals presenten una altra tipologia constructiva que impedeix la torsió de l'estructura però la fa més vulnerable a les inclemències del temps. L'addició de torba seria per tant un element protector, ja que suportarien millor el clima islandès.

No s'han trobat evidències ni de túmuls funeraris ni esteles de qualsevol tipus ³⁶. La manca de superposició de tombes en la majoria dels cementiris indica però que la localització de les tombes era coneguda, tot i que també podria ser degut a un curt període d'ús (Zöega, 2014).

La majoria dels cementiris del segle XI semblen abandonar-se abans que es produeixin casos de superposició. Aquesta superposició de tombes, documentada a partir del segle XII, indica una alta densitat d'individus i un llarg període d'ús. Es podria dir que aquelles capelles associades a cementiris que presenten superposició de tombes són les que van guanyar importància i esdevingueren cementiris parroquials (Zöega, 2014).

La distribució interna dels cementiris també pot reflectir l'estatus social dels seus habitants en vida. La segregació social no és una norma cristiana escrita, només ho trobem en una llei provincial noruega del segle XI que menciona que la deposició dels individus de menor rang s'ha de realitzar al costat dels murs dels cementiris, reservant el centre per a un rang superior. Si estem dient però que els primers cementiris estaven gestionats per unitats domèstiques, la segregació podria respondre a les jerarquies establertes dins del conjunt d'habitants de la granja (Zöega, 2014).

Un altre tipus de segregació, que no trobem en les fonts textuais però sí documentada als cementiris, és la sexual. Les dones es troben enterrades per norma general al nord del cementiri i els homes al sud. Els infants s'enterren a qualsevol de les dues bandes i solen estar dipositats al costat dels murs de la capella³⁷ o en agrupacions, sempre prop de la capella (Zöega & Bolender, 2017).

L'exhumació dels ossos en canvi és una pràctica documentada al llibre Grágás. Tot i que no apareix en cap altre registre nòrdic. "Els individus dels enterraments associats a capelles que deixen de tenir capacitat de gestió de cementiris han de ser traslladats a un altre cementiri assignat pel bisbe" (Zöega, 2014). L'abandó massiu del jaciment de *Lower-Seyla* a inicis del segle XI ens mostra que aquesta pràctica ja era coneguda abans de la redacció del Grágás.

Així la disposició interna d'un cementiri ens aporta més informació sobre el seu estatus, funcions i desenvolupament que no pas les seves dimensions (Zöega, 2014).

³⁶ Ni tan sols en jaciments com Keldudalur que presenta una bona conservació de la fusta s'han trobat marques.

³⁷ Es creia que l'aigua de la pluja que queia per les vessants del sostre santificava els enterraments (Zöega, 2014).

OBJECTE D'ESTUDI

LITLU-NÚPAR

Litlu-Núpar és una granja amb un període d'ús datat de mitjans del segle X al segle XII³⁸ de la qual es conserven un total de catorze restes estructurals i tres recintes tancats³⁹ emmarcats dins d'uns límits territorials evidenciats per un doble mur de torba que arriba a ser triple en algunes àrees (Fig.8). La majoria de les restes presenten estructures simples compartimentades amb un màxim de tres estances. Només dues estructures situades al cim d'un petit turonet no segueixen aquest patró (Roberts & Hreiðarsdóttir, 2013).⁴⁰

Les dimensions dels terrenys de la granja (18 ha el límit exterior i 6,5 ha l'interior), la relació del jaciment amb altres estructures properes i la multiplicitat de murs de tancament⁴¹ fan de Litlu-Núpar un assentament singular i de dimensions que superen la majoria de les altres granges de la zona (Roberts & Hreiðarsdóttir, 2013).

Litlu-Núpar s'ha interpretat com una gran granja benestant que va patir un declivi a partir del segle XI que comportà el seu abandonament a inicis del XII⁴².

La necròpolis es troba situada al mur més extern de la finca en una zona bastant castigada per la erosió del sòl, la resta del territori està cobert per un dens sotabosc. Fou estudiada a inicis del 1915 i s'han dut a terme campanyes d'excavacions entre el 2004 i el 2010, els resultats de les quals (Roberts & Hreiðarsdóttir, 2013) (Eldjárn & Fridriksson, 2017) han mostrat les restes d'un complex cementiri del qual s'han documentat nou tombes amb restes humanes, d'èquids i canines i un *boat-burial*⁴³.

³⁸ Els sondejos realitzats en algunes estructures documenten que aquestes són molt anteriors a l'horitzó tefra 1104 i que les evidències materials escassegen un cop sobrepassat l'horitzó tefra 1300.

³⁹ Es tracta de recintes delimitats per murs de torba a l'interior dels quals s'hi han trobat marques d'arada. Les hipòtesis proposades diuen que servirien per diferenciar diferents àrees i potser tipologies de conreus.

⁴⁰ Els investigadors han proposat que aquestes estructures corresponguin a la ubicació de la granja tot i que tampoc es descarta que poguessin estar sota les restes de torba i pedra d'un recinte del segle XIX. La recerca en aquesta zona ha estat majoritàriament centrada en els enterraments pre-cristians dels límits de la finca. L'objectiu de les següents campanyes s'ha dirigit a investigar les estructures d'hàbitat que proporciona el jaciment.

⁴¹ Aquesta tipologia de murs de tancament són comuns, però la seva disposició amb fins a 3 cercles concèntrics no s'ha documentat de forma similar en lloc més.

⁴² Aquest abandonament sembla ser part d'un moviment massiu a tot Hvammsheði, al igual que passa a l'àrea de Mývatnssveit. Les causes que originen aquest abandonaments encara són una incògnita tot i que s'han proposat causes com la despoblació o els canvis en la gestió de la terra (Roberts & Hreiðarsdóttir, 2013).

⁴³ A la seva descoberta era el primer *boat – burial* des de 1964 i el cinquè segons els apunts d'Eldjárn. Actualment s'han proposat tres exemples més; un a Hringdalur a Arnafjörður als oest de la illa, un altre a Kumlabrekka a Mývatnssveit i un a Dysness, Eyjafjörður.

De les tombes descobertes al 1915 només es conserva el registre documental que va fer al seu moment Matthías Þórðarson (Eldjárn & Fridriksson, 2017). La seva ubicació exacte és una incògnita però Aðolf Friðriksson en va proposar una al 2004 i és l'acceptada actualment (*Fig.9*). Les restes s'han conservat i han estat analitzades osteològicament (Roberts & Hreiðarsdóttir, 2013).

Es tracta de dues tombes on s'hi van documentar un crani i alguns ossos del braç que pertanyien a un individu d'entre 26 i 35 anys probablement femení (1915a) i un conjunt de d'ossos de cavall que conformen un total de tres individus, a un dels quals se li ha atribuït una edat de 10-12 anys i a un altre més de 5 anys (1915b). Una mandíbula i pelvis presenten característiques masculines i els ossos de les cames indiquen que es tractaria d'individus alts.

Al sud d'aquestes s'hi troba la tomba I (*Fig.10*) afectada per la erosió. Les mesures conservades són 1.8 metres de longitud i 1 metre d'amplada. Només contenia sis ossos d'un cavall de menys de 5 anys d'edat.

Uns 10 metres al sud de la tomba I hi trobem un conjunt de sis tombes organitzat al voltant de la Tomba III (Roberts & Hreiðarsdóttir, 2013).

La Tomba III (*Fig.12*) és un boat-burial que, segons les evidències de 223 claus i altres objectes de ferro juntament amb petites restes orgàniques de fusta⁴⁴ a la zona de la quilla, contenia un vaixell de 6.5 metres de llargada, 1.15 metres d'amplada i 0.45 metres de profunditat⁴⁵. Al seu interior hi havia les restes de tres individus, dos masculins i un femení, dels qual es va poder identificar l'edat d'un individu masculí de 45 anys i un segon individu de 35. En les altres tombes no hi trobem restes humanes a excepció d'un os d'una persona adulta a la tomba II.

En canvi trobem ossos de cavall a les tombes II, V, VI, i VII i ossos de gos a la Tomba IV.

L'element més característic d'aquest conjunt funerari és la presència forats de pal i rebaixos del terreny associats a les tombes.

En total s'han documentat uns disset forats de pal:

- Quatre envoltant la Tomba II, on també hi ha evidències de pedres planes que podrien haver ajudat en la subjecció de pals.
- Quatre al sud de la Tomba III connectant les tombes III i IV.
- Nou envoltant la Tomba IV.

⁴⁴ A partir d'aquestes restes s'ha pogut determinar que estava construït amb fustes locals i estrangeres.

⁴⁵ Les mides responen a un vaixell gran de 4 remes o un petit de 6 remes.

De tombes amb rebaixos de terreny associats en trobem 3:

- La Tomba II (*Fig.11*) presenta un gran retall de 3.5 metres de longitud, 0.90 metres d'amplada i uns 0.20 metres de profunditat que contenia dos retalls més profunds. El situat al cantó nord mesurava 2 metres de longitud, 0.80 metres d'amplada i 0.70 metres de profunditat. El del sud, a una distància de 11 cm, era un retall circular de quasi un metre de diàmetre i uns 0.80 metres de profunditat. El retall nord era el que contenia l'os humà i el retall sud presentava una petita col·lecció d'ossos de cavall i de gos.
- La Tomba IV (*Fig.13*) és un retall antropomorf de 2.7 metres de longitud, 0.65 metres d'amplada i de només 0.20 metres de profunditat. Aquest però es troba dins d'un retall més gran de 4 metres de longitud, 1.65 metres d'ample i una profunditat de 0.25 metres. Fou en aquest retall més gran on es trobà el crani de gos.
- La Tomba VI (*Fig.14*) es tracta d'un retall semi ovalat de 1.55 metres de longitud, 1.05 metres d'amplada i 0.60 metres de profunditat, situat al cantó nord d'una estructura negativa de 3.70 metres de longitud i una profunditat mitjana de 0.30 metres. S'han documentat uns petits rebaixos en el terreny tant a l'interior com a l'exterior de l'estructura. Fou al retall petit de la part nord on s'hi va trobar un esquelet sencer de cavall, a excepció dels fèmurs, desarticulat i apilat de forma deliberada. Es tracta d'un individu masculí de 15 anys que presenta marques d'una forta contusió al crani.

Les tombes V i VII són retalls semi ovalats d'uns dos metres de diàmetre i casi mig metre de profunditat que contenien les restes d'almenys dos individus madurs.

En relació als objectes recuperats s'han documentat objectes relacionats amb la deposició dels cavalls⁴⁶. Aquest consisteixen en sivelles i fragments de ferro que han estat interpretats com les restes de les brides i els elements de munta dels cavalls. També es van recuperar aixovars associats a individus humans com un anell de ferro⁴⁷, una petita campaneta de coure (*Fig.15*)⁴⁸, denes de vidre⁵⁰, un fermall decorat de coure (*Fig.16*)⁵¹, un anell d'aliatge de coure i diversos objectes de ferro⁵².

⁴⁶ Retall sud Tomba II i Tomba IV.

⁴⁷ Retall nord de la Tomba II

⁴⁸ Tomba III.

⁴⁹ Presenta les mateixes característiques tipològiques que les altres trobades en jaciments islandesos com Kornsó, Brú i Vatnsdalur. Són objectes comuns a les illes britàniques però no a Escandinàvia.

⁵⁰ Dues a la Tomba III i a dues a l'exterior del retall antropomorf de la Tomba IV.

Cal mencionar que totes les tombes presentaven evidències d'haver estat reobertes i remogudes en algun moment anterior a la caiguda de l'horitzó tefra 1477. També pot ser que aquestes remocions es donessin en moments molt propers a la construcció i ús d'aquestes tombes, ja que segons les interpretacions, (Roberts & Hreiðarsdóttir, 2013) (Eldjárn & Fridriksson, 2017) donades per al conjunt de sis tombes mencionat, ens trobaríem davant d'un enterrament no simultani de tres persones, dos homes i una dona, quatre cavalls, si es compta amb que les restes pertorbades de les tombes V i VII pertanyen als mateixos dos individus madurs, i dos gossos. Convertint la tomba III una espècie de mausoleu⁵³ on s'enterrarien els membres d'una mateixa família i per tant les altres tombes associades serien una espècie de dipòsit temporal fins que el *boat-burial* estigués construït.

Es desconeix el propòsit dels forats de pal, tot i que semblarien respondre a la construcció d'unes supraestructures relacionades amb les tombes, probablement una cobertura, tot i que es desconeix la tipologia, els materials emprats, la durabilitat i la funció d'aquesta (Roberts & Hreiðarsdóttir, 2013).

Totes les estructures presenten una mateixa alineació NE-SO, paral·lela al mur de tancament. La distribució de les estructures suggereix un període curt d'ús, ja que les tombes són col·locades conscients de l'existència de les anteriors. Tot i que no es pot afirmar la contemporaneïtat dels elements Roberts ha interpretat l'agrupació de sis tombes com un conjunt familiar i les tombes 1915a, 1915b i la Tomba I pertanyessin a membres sense lligam familiar amb els altres individus, o potser eren d'un període anterior o posterior.

INGIRÍÐARSTAÐIR

La necròpolis pre-cristiana d'Ingiríðarstaðir fou descoberta al 2008 gràcies a la fotografia aèria. Ha estat objecte de campanyes arqueològiques fins al 2015, moment que es va donar per esgotat el cementiri pre-cristià. Actualment estan en fase d'estudi dels materials i publicació de les interpretacions⁵⁴ (Roberts H. , 2015)

⁵¹ Es van preservar alguns fragments de roba a la part posterior del fermall. Objectes similars han estat trobats en dos jaciments islandesos i a les illes Fèroe. La tipologia de fermall està datada del segle X i és comú de l'àrea de Suècia, probablement indicant una influència bàltica.

⁵² El fermall, l'anell d'aliatge de coure i els objectes de ferro pertanyen al retall extern de la tomba IV.

⁵³ Altres *boat-burials* documentats a Islàndia també contenen diversos individus. A Vatnsdalur es van trobar set individus. Tot i que és probable que alguns s'enterressin alhora, sembla complicat que ho fessin els set de cop. Això donaria suport a la teoria que presenta als *boat-burial* islandesos com a mausoleus.

⁵⁴ Els estudis osteològics complets encara no han estat publicats, per tant no es podrà fer esment a les edats o sexes de les restes trobades.

La necròpolis d'Ingiríðarstaðir es troba a uns 100 metres a l'oest d'un seguit d'estructures que corresponen a una granja abandonada (Fig.17) amb un període d'ocupació des de finals del segle IX al segle XII⁵⁵ (Prehal, 2011). Els terrenys de la granja es troben ben delimitats per la presència d'uns murs de torba que inclouen al seu interior la necròpolis i restes estructurals⁵⁶ interpretades com una capella, estructures d'habitatges, dos *farm-mounds* i altres recintes relacionats amb el treball de camp com magatzems, estables, etc. (Roberts H. , 2013).

A la necròpolis pre-cristiana s'han documentat disset tombes⁵⁷ (Fig.19), les quals semblen seguir una orientació NNE-SSO, excepte la tomba 17 que presenta una orientació E-O. Totes excepte la Tomba 5 presenten remocions amb anterioritat a l'horitzó tefra 1300 (Eldjárn & Fridriksson, 2017).

Una dotzena d'aquestes tombes es presenten per parelles d'enterrament Home-Cavall. Així es poden associar i formen les parelles de (1-2),(3-4),(7-8),(9-10),(13-14),(15-16)⁵⁸. La distribució és homogènia i segueixen el patró d'establir el cavall al nord i l'individu humà al sud.

Es destaca la troballa d'aixovar, en major o menor mesura, en totes les parelles de tombes. Si bé la gran majoria consisteix només en fragments de ferro i alguns claus⁵⁹, s'han trobat altres elements de valor com un bol de coure, de 4.8 cm de diàmetre, dipositat dins d'una caixeta de fusta⁶⁰, denes de vidre (Fig.21)⁶¹, un conjunt de làmines de plom i plata que anirien en una bossa lligada al cinturó⁶² i mossos de brides de cavall (Fig.20)⁶³. Cal destacar però la parella 3-4, ja que a la tomba 3 s'han documentat, a més a més, fragments d'un braçalet de plata, tres monedes⁶⁴ de plata, una sivella d'aliatge de coure i una placa decorativa per a l'extrem d'una corretja. La Tomba 4 conté les restes de dos cavalls separades per les restes d'una planxa de fusta. L'esquelet de l'individu al costat est es conserva sencer i s'hi ha trobat un mos ricament decorat, així com també plaquetes de coure que servien de decoració de l'arnés.

⁵⁵ La vall de Þegjandadalur es menciona a *Landnámabók* com un dels primers llocs d'assentament. A més la documentació de la capa tefra de *Landnám* 871±2 s'ha trobat associada a algunes estructures del jaciment. Les fonts documentals del segle XIII no esmenten la granja d'Ingiríðarstaðir fet que s'ha interpretat com que aquesta granja també formà part de l'abandonament massiu d'inicis del segle XII.

⁵⁶ Les campanyes arqueològiques es van centrar des del començament en la necròpolis pre-cristiana, les interpretacions de les estructures són donades en base a les característiques visibles a partir de prospeccions i la fotografia aèria.

⁵⁷ Les mides i característiques generals de les tombes es poden trobar al annex, Fig.18.

⁵⁸ Les tombes amb nombres imparells contenen restes humanes, i els parells les restes animals.

⁵⁹ Tombes 2, 7, 10, 13, 14, 16.

⁶⁰ Tomba 15.

⁶¹ Dues a la Tomba 3, amb rica decoració i dues a la Tomba 9 més simples.

⁶² Tomba 1.

⁶³ El de la Tomba 4 presenta decoracions molt més riques i treballades que el de la Tomba 8.

⁶⁴ *Hacksilver*: Fragments d'objectes de plata retallats o doblegats que eren utilitzats a l'antiguitat com a moneda a pes. Era molt comú entre els vikings com a resultat de les seves incursions i saquejos.

Les tombes 11 i 12 són estructures individuals que contenen restes humanes amb un aixovar de fragments de ferro i fusta, algun element de coure també ha aparegut a la Tomba 12.

La presència de fusta en les tombes s'ha interpretat moltes vegades com a evidència de taüts (Vésteinsson, 2016) A Ingiríðarstaðir, a part de la caixeta de la Tomba 15, s'ha documentat la presència de fusta en quatre tombes, dues amb restes de cavalls⁶⁵ i les dues humanes individuals⁶⁶. La preservació de les restes orgàniques en aquestes darreres però és molt precària fet que no ha permès afirmar que les restes corresponguin a taüts. La Tomba 3, tot hi no trobar-hi fusta, presenta una línia de claus que ha sigut interpretada com a taüt.

S'ha identificat la presència de com a mínim tres túmuls funeraris que haurien cobert les tombes 7-8 (*Fig.22*)⁶⁷, 11 (*Fig.23*)⁶⁸ i la 12 (*Fig.24*). Aquesta darrere encara conserva el sòcol de pedra elaborat amb pedres individuals de 50 cm d'alçada i un gruix de torba de 30 cm. Totes aquest presentaven evidències de remocions i saqueig pre horitzons tefra 1300 i 1477.

A Ingiríðarstaðir també s'ha documentat la presència de forats de pal molt similars als de Litlu-Núpar associats a cinc tombes humanes. En tres ocasions els forats de pal es troben a les cantonades internes⁶⁹ i en les dues restants un cinquè post és afegit al centre del cantó nord⁷⁰ o sud⁷¹. Tal i com succeeix a Litlu-Núpar, es creu que podrien ser les restes d'unes supraestructures que cobrien les tombes però es desconeixen les seves característiques, significat i/o funcions (Roberts H. , 2013)

Apart s'han documentat tres forats de pal d'unes dimensions més grans, 40 cm de diàmetre i 50 cm de profunditat, distants entre si i dispersos per el cementiri (*Fig.19*) (*Fig.26*). Són d'unes dimensions molt grans per a ser unes estructures isolades però no s'ha pogut associar amb cap altre element. El seu significat també resta com a incògnita.

Una altra estructura peculiar d'Ingiríðarstaðir és un mur de torba en forma de "L" d'uns 11 metres en direcció E-O i 10 metres en direcció N-S. Al seu interior s'hi documenta la presència de l'horitzó tefra del *Landnám*, 871±2. Dos retalls, un a cada punta del mur N-S, es trobaven buits i han estat interpretats com a grans forats de pal. Un tercer retall entre els dos contenia

⁶⁵ Una planxa de fusta entre els dos cavalls a la Tomba 4 i claus amb restes orgàniques de fusta adherides a la Tomba 16.

⁶⁶ Petites restes orgàniques de fusta a la Tomba 12 i diferent coloració en el sediment de la Tomba 11.

⁶⁷ Es va deixar al descobert una filera de pedres a costat nord-est. El túmul hauria cobert les dues tombes.

⁶⁸ Presenta unes petites acumulacions de torba als voltants.

⁶⁹ Tombes 3,7 i 13. Els de la tomba 9 presenten una certa inclinació cap a l'interior.

⁷⁰ Tomba 15.

⁷¹ Tomba 7.

fragments d'un crani humà⁷², juntament amb la mandíbula d'un gat i restes d'ovicaprins i de porc. Uns centímetres al nord s'hi troba un petit retall al oest del mur N-S que contenia un neonat estirat sobre el seu cantó esquerre i orientat SO-NE⁷³. Aquesta tomba estava coberta per la mateixa torba que conforma el mur, fet que indica una construcció simultània. En el mur E-O no hi trobem retalls, però el cantó sud presenta nombrosos forats d'estaca d'uns 7 cm de diàmetre i 10 cm de profunditat (Fig.25).

Es desconeix la funció de l'estructura tot i que degut a la situació dins el cementiri s'interpreta una funció ritual o de memòria (Prehal, 2011).

Finalment cal fer referència a la Tomba 17. Degut a la seva orientació E-O, i a que només s'hi va trobar un os molt erosionat de mamífer, no s'afirma amb rotunditat que fos un enterrament tot i que presenta la forma típica, 1.90 metres de longitud per 0.76 d'amplada i 0.46 de profunditat. De ser-ho realment podria tractar-se d'una tomba cristiana, i l'individu hauria sigut deslocalitzat a un altre cementiri.

L'escala, la varietat i la complexitat del jaciment fan de Ingiríðarstaðir un lloc excepcional (Roberts H. , 2015).

KELDUDALUR

La construcció d'un complex turístic al 2002 va deixar al descobert les restes d'una antiga granja a Keldudalur. Aquesta presenta un període d'ocupació del segle IX al segle XII, tot i que podria haver estat interromput en algun moment de l'any 1000. S'han identificat diverses estructures entre elles una *longhouse* del període víking, una petita part d'una necròpolis pre-cristiana, una capella amb el seu cementiri datats amb un ús del segle XI al XII, i les estances contemporànies d'aquests (Zoëga G. , 2015).

Necròpolis pre-cristiana

De la granja establerta durant el període víking es sap molt poc ja que les restes de la *longhouse* es troben afectades per la construcció del cementiri cristià just al seu damunt (Fig.28)⁷⁴. Les restes de la necròpolis pagana es troben a uns 500 metres al nord de les estructures mencionades (Fig.27). Els quatre enterraments foren documentats en una àrea

⁷² Tomba 6.

⁷³ Tomba 5.

⁷⁴ Es desconeix si l'edifici fou enderrocat per a construir-hi el cementiri o si ja ho havia sigut abans (Zoëga G. , 2015).

molt erosionada i remoguda per les màquines. Es probable que n'hi haguessin més però no s'han trobat indicis (Zoëga & Traustadóttir, 2007).

Els ossos recuperats de forma superficial un cop donat l'avís de la troballa van identificar-se com a Tomba 1, ja que no encaixaven amb cap dels altres individus. Es tractava de les restes d'una dona d'entre 36 i 46 anys (Zoëga, 2013).

De les tres tombes restants dues presenten una orientació NE-SO i una E-O. Aquesta darrere, la Tomba 4, va proporcionar les restes d'una noia jove. Part de l'esquelet es trobava remogut, només les vertebres i les costelles restaven *in situ*. També va trobar-se una agulla d'os decorada amb un cap d'animal.

La Tomba 3 es trobava molt perjudicada amb diverses marques de la màquina excavadora. Van poder recuperar-se però alguns ossos humans i unes dents de gos al cantó est.

A la Tomba 2 es va documentar uns ossos del peu en un bon estat de conservació, fet que indica que l'individu fou deslocalitzat a un altre indret, probablement al cementiri cristià. Al retall, de 2 metres de longitud per 1.5 metres d'amplada i 40 cm de profunditat també s'hi van trobar ossos de cavall i de gos. Com a part d'un aixovar van sortir tres denes de vidre i tres fragments de ferro (Zoëga & Traustadóttir, 2007).

Cementiri cristià

El cementiri cristià de Keldudalur fou excavat en la seva totalitat durant el període de 2002 a 2007 (Zoëga G. , 2015). Es tracta d'un cementiri construït a mitjans de segle XI i abandonat cap al 1300⁷⁵. Presenta un mur de torba circular d'uns 15 metres de diàmetre amb les restes d'una capella central envoltada per un total de seixanta-dues tombes (*Fig.28*). Aquestes estan organitzades per agrupacions en diverses fileres⁷⁶ i es situen majoritàriament pels cantons nord, est i sud. Només una fila de tombes es troba al cantó oest.

Totes les tombes presenten una orientació E-O amb el cap al cantó oest i en posició supina, sense aixovar. Un 70% de les tombes contenien restes de taüts (*Fig.29*)⁷⁷, i coincideixen en ser aquelles més properes a la capella. No es va documentar cap taüt en aquelles situades als extrems. Els taüts i la proximitat a la capella central són considerats per tant elements de diferenciació social (Zoëga G. , 2015).

⁷⁵ Segons les dades de la tefracronologia i el ¹⁴C.

⁷⁶ L'organització en fileres era comú en el cementiris medievals i podria ser degut a una fàcil gestió del cementiri, així com a una commemoració individual dels difunts (Zoëga & Bolender, 2017).

⁷⁷ S'interpreta la presència de taüts quan es troben restes de claus o marques de fusta en el sediment.

El cementiri presenta un 100% de segregació sexuals sent femenins tots els individus sexuats del nord i els del sud masculins (Zoëga G. , 2015). Es troben tombes infantils a tots dos costats situats majoritàriament prop de la capella, ja sigui en agrupacions o seguint els murs.

Al cementiri hi trobem representades totes les franges d'edat, un 50% són adults i un altre 50% sub adults, amb un total de vint-i-dues tombes de neonats (Zoëga G. , 2015).

Es creu que la filera situada a l'oest de la capella és la més antiga. És l'agrupació que presenta una diversitat més elevada, amb un total de tres infants associats a ella. A més, un dels individus adults sembla haver estat deslocalitzat d'un indret anterior, i podria coincidir amb alguna tomba de la necròpolis pre-cristiana (*Fig.30*) (Zöega, 2013).

Cal destacar que tres tombes amb evidències de taüt situades al cantó sud es van trobar buides de restes òssies. Es creu que haurien sigut transportades a un altre indret després de l'abandó del cementiri a Keldudalur durant la primera meitat del segle XII (Zoëga G. , 2015).

El mur de torba que delimita el cementiri fou construït al segle XI i reparat al segle XII (*Fig.31*). La capella feta de fusta presenta unes mesures de 3 x 2.2 metres.

Més tard, amb posterioritat a l'horitzó tefra 1477, es documenten les restes d'una ferreria a sobre les restes de la capella (Zoëga G. , 2015).

STÓRA-SEYLA

Stóra-Seyla és una de les primeres granges de la regió de Langholt, al nord de la vall de Skagafjörður (Bolender, Steinberg, & Damiata, 2011). La tefracronologia i els anàlisis de ¹⁴C indiquen una ocupació des dels moments inicials del *Landnám*, finals del segle IX inicis del segle X.

A mitjans del segle XI però totes les estructures de la granja, incloent-hi la capella i el cementiri, són traslladades uns 80 metres dalt d'un turó (*Fig.32*) i seran utilitzades fins al 1959 (Zoëga & Bolender, 2017). La bibliografia diferencia llavors *Lower-Seyla* per al assentament del període víking i *Upper-Seyla* per al medieval i modern (Bolender, Steinberg, & Damiata, 2011). El cementiri d'*Upper-Seyla* va tenir un període d'ús del any 1000 al 1300 però no s'hi han dut a terme intervencions en extensió⁷⁸. El cementiri de *Lower-Seyla* per altra banda fou investigat els anys 2012-2013 deixant al descobert una estructura circular de 17 metres de diàmetre. Estava delimitada per un mur de torba (*Fig.34*) i presentava restes dels fonaments d'una capella a la part central, amb unes dimensions de 2 x 2.5 metres, orientada E-O i que fou

⁷⁸ Només es va produir l'excavació d'una tomba l'any 2012 per a poder establir una datació.

desmuntada durant la deslocalització de les estructures (Bolender, Steinberg, & Damiata, 2011). Es trobava a 5 metres de les restes d'habitatges contemporànies.

Hi ha un total de vint-i-cinc tombes distribuïdes en fileres, orientades E-O amb el cap al oest, al voltant de la capella als cantons nord, est i sud. No va trobar-se cap tomba al cantó oest. A més es van trobar dues tombes a l'interior de la capella. Tots els individus es trobaven en posició supina i no hi havia cap element d'aixovar.

Al traslladar-se el cementiri es suposa que també es van traslladar alguns dels individus enterrats. S'ha documentat una trinxera en forma de "C" (*Fig.33*). Quinze tombes es van trobar reobertes, deixant dotze tombes buides i tres tombes amb algunes restes (*Fig.35*).

Per tant només s'han pogut documentar deu esquelets complets que corresponen a aquells individus que es van deixar al cementiri, abandonats de forma deliberada. Es tracta de tres adults i set infants (Zoëga & Bolender, 2014).

El gran nombre de tombes buides fa impossible determinar una segregació sexual tot i que els tres cossos adults estudiats semblen seguir el patró de dones al nord i homes al sud (Zoëga & Bolender, 2017).

De les vint-i-cinc tombes s'han documentat evidències de taüts en vuit d'elles (*Fig.36*)⁷⁹, les quals corresponen a la zona més propera a l'església central.

Els tres adults deixats al cementiri presenten característiques especials, les quals podrien indicar el perquè del tracte diferencial al abandonar el cementiri (Zoëga & Bolender, 2017).

- La Tomba 6, situada al costat del mur de tancament, era un retall massa petit per a que hi cabés l'esquelet d'una dona gran. Per tant van aixecar-li els genolls fent un rebaix a la zona dels peus i un petit coixinet sota els genolls.
- La Tomba 1 contenia l'esquelet d'un home que presentava una deformació al braç segurament causada per un trauma infantil. No es va tenir cap cura a l'hora de col·locar el cos a la tomba. La prohibició de traslladar aquest individu va afectar també als individus de les tombes 4 i 5 . En aquestes només s'han recuperat els ossos per sota del genoll, és a dir la zona adjacent a la Tomba 1.
- La Tomba 14 contenia el cos d'una dona que presentava dues pedres triangulars, d'una mida semblant, sobre les cuixes (*Fig.37*). Es trobaven a uns 20 cm sobre els ossos fet

⁷⁹ Dues tenien marques al sediment, i la resta tenien claus i algunes restes de fusta (Zoëga & Bolender, 2014).

que s'interpreta com que estaven situades sobre la cobertura de la tomba. S'ha proposat que fos un cas de necrofòbia, i que la deposició d'aquestes pedres servís per impedir que el mort sortís de la tomba.

Una altra característica singular del cementiri de *Lower-Seyla* és la presència en tres tombes d'infants⁸⁰ d'un coixí elaborat amb cendres volcàniques. Es desconeix si tenia algun tipus de funció pràctica o simbòlica (Zoëga & Bolender, 2017).

Tot i presentar una ocupació de la granja des del segle IX es desconeix si en algun moment es van realitzar pràctiques paganes o si hi va haver algun cementiri pre-cristià. La tefracronologia dona a la capella una datació pre 1104 (Bolender, Steinberg, & Damiata, 2011).

Després de l'abandó el mur de torba for anivellat i la capella desmuntada, tot i així les restes de les estructures encara serien visibles i l'espai conservaria la seva funció sacre en la memòria del paisatge (Zoëga & Bolender, 2017).

HOFSTAÐIR

Hofstaðir és un jaciment caracteritzat per la seva gran extensió i quantitat d'edificis. Presenta set fases principals que van des del període víking fins a l'actualitat (Sunyol, 2014).

Fou excavat a inicis i mitjans del segle XX però no fou fins les excavacions del 1991 al 2002 que es va establir un projecte de recerca. Els resultats de les excavacions han deixat al descobert una granja establerta a mitjans del segle X a la quals hi ha associat una gran estructura, un saló d'uns 40 metres de longitud amb estructures satèl·lit (*Fig.38*). Es tractaria d'un recinte utilitzat per a la celebració de grans reunions on s'hi podrien realitzar rituals i banquets, tal i com ho demostren les troballes de diversos esquelets d'animals interpretats com a sacrificis. Aquestes cerimònies estarien presidides per un cabdill amb funcions de sacerdot, probablement un *goðir*. Aquest espai hauria estat utilitzat durant uns 90 anys. A més a més, s'hi ha documentat un cementiri cristià amb la seva capella al costat de les ruïnes del gran saló. Els anàlisis de ¹⁴C donen una cronologia de 980–1024 com a inici del cementiri. Degut a aquesta ampla forquilla és complicat dir si el cementiri cristià fou algun moment contemporani al gran saló del període víking (Ogilvie, 2010).

Les excavacions arqueològiques al cementiri de Hofstaðir comencen al 1999. Les prospeccions geofísiques van documentar una estructura circulars d'uns 30 metres de diàmetre amb una

⁸⁰ Tombes 24, 2 i 23.

estructura central. S'hi van dur excavacions des del 2000 fins al 2004, i del 2010 al 2015. Actualment es troben en fase de publicació de resultats (Gestsdóttir, 2016).

El cementiri restà en ús fins la deposició de l'horitzó tefra 1300. El mur i la capella però continuen fins el segle XV (Lucas, 2001; Gestsdóttir & Isaksen, 2014).

La capella presenta tres fases diferenciades. La fase I estaria caracteritzada per una estructura de fusta amb un sòcol de pedra i quatre pals de fusta a les cantonades formant una estructura de 4 x 4.3 metres orientada E-O. A la fase II es refaria l'estructura i s'afegiria un porxo al costat oest. La fase III arribaria molts anys després de l'abandonament tant del cementiri com de la pròpia capella, ja que al segle XVIII s'hi va construir una forja (Lucas, 2006; Gestsdóttir & Isaksen, 2014).

El mur de torba exterior també va patir alteracions amb el pas del temps. S'han documentat una sèrie de fogars al llarg del mur. L'anivellament efectuat al 1960, del qual encara se'n poden apreciar les marques de les màquines, va fer desaparèixer moltes capes de tefra i això ha complicat la datació de moltes estructures tant dins com fora del cementiri (Gestsdóttir, 2016).

S'hi ha calculat un total de cent setanta tombes (*Fig.39*) totes les tombes presenten una orientació E-O amb el cap al oest. Els esquelets es troben en posició supina, el braços estirats amb les mans a la zona pèlvica i les cames estirades amb els peus paral·lels o un a sobre de l'altre⁸¹ (Lucas, 2001). L'individu SK13 es presenta recolzat en el seu costat dret, es creu que com a conseqüència d'una deposició rodada del cos i no una voluntat expressa d'aquesta postura (Lucas, 2001). Una de les característiques més singulars del cementiri és que tots els esquelets presenten, en major o menor mesura, una capa de cendres sobre el pit (*Fig.40*) (Lucas, 2006).

Un 45%⁸² dels individus presenten evidències⁸³ de la presència de taüts, alguns d'ells amb tapa. Com en els cementiris anteriors, aquelles tombes amb taüts es documenten a les proximitats de la capella (Lucas, 2003).

⁸¹ Els cossos que mostren posicions més flexibles en quant a les extremitats solen coincidir amb aquelles tombes que no mostren evidències de taüt (Lucas, 2001).

⁸² Percentatge estimat després de la lectura dels resultats de totes les intervencions, excepte les de 2010, 2011 i 2012. Els resultats finals oficials encara estan per publicar.

⁸³ S'ha documentat com a evidència la presència de fusta, marques de coloració en el sediment o la presència de claus. Normalment es documenten 4 claus, un a cada cantonada, si n'apareixen més Lucas interpreta que el taüt hauria estat realitzat amb fusta reciclada.

La segregació sexual és del 70% (Lucas, 2006), seguint el patró de dones al nord i homes al sud. En quant a l'edat, al igual que a Stóra-Seyla i Keldudalur, hi ha un alt percentatge de neonats i els individus més joves es situen més a prop de la capella central.

La disposició de les tombes segueix els patrons anteriors amb la gran majoria envoltant la capella pels cantons nord, est i sud. L'est és l'àrea més poblada i millor organitzada. Hi ha diverses agrupacions en un total de quatre fileres (Lucas, 2006). El nord conté poques tombes en comparació amb les altres dues àrees. El sud és l'àrea més desorganitzada. A l'oest també s'hi documenten diverses tombes algunes de les quals podrien ser anteriors a la fase II de la capella ja que es troben sota del porxo.

Altres singularitats són la presència de dues inhumacions dobles (Gestsdóttir, 2016), la desarticulació del esquelet i la seva deposició en dues ocasions en una caixeta de fusta dins de la tomba (Gestsdóttir & Isaksen, 2014; Lucas, 2004), o simplement en un forat al terra⁸⁴. També s'han documentat alguns exemples d'ús de cendra volcànica com a coixí (Lucas, 2006).

DISCUSSIÓ

Com s'ha pogut observar els diversos cementiris estudiats no difereixen de la norma establerta en la base teòrica. Els cementiris pagans presenten una ampla cronologia radiomètrica de segles IX-X i, quan ha sigut possible, les datacions tipològiques dels artefactes les han situat a meitat del segle X amb pocs indicis que continuessin més enllà del any 1000.

Tot i ser de les necròpolis paganes més excavades, tant Litlu-Núpar com Ingiríðarstaðir presenten poques tombes humanes. S'ha proposat que ràtio tan baixa d'individus per cementiri sigui degut a l'existència de diversos cementiris associats a una mateixa granja⁸⁵ (Vésteinsson, 2016). Aquesta proposta però segueix sense respondre el perquè del gran biaix d'individus masculins presents en les necròpolis pre-cristianes. Una explicació seria l'existència d'una segregació social en la que només certs individus serien inhumats i la resta de la població, majoritàriament dones i infants, haurien seguit unes altres pràctiques funeràries (Vésteinsson, 2016). Seguint el fil d'aquesta hipòtesis podríem explicar també el perquè les tombes pre-cristianes a Islàndia són tan simples, sense la gran monumentalitat i els aixovars sumptuosos tan comuns al continent. Aquesta absència de grans túmuls sovint s'ha interpretat com una característica de la societat igualitària islandesa (Eldjárn & Fridriksson, 2017). Però si

⁸⁴ Es creu que podrien ser individus deslocalitzats d'altres cementiris (Lucas, 2006).

⁸⁵ En algunes zones s'han documentat casos però no s'ha pogut afirmar si varen funcionar de manera contemporània o bé són fruit d'alguna deslocalització o distribució cronològica, o si simplement pertanyen a granges abandonades no documentades.

suposem que la pràctica de la inhumació ja estava reservada per a una certa elit, la construcció de grans túmuls amb rics aixovars per tal establir una diferenciació social era innecessària. La presència dels *boat-burial*⁸⁶ si que ens podria indicar que certs individus, en un determinat moment i context, van voler fer ostentació de la seva riquesa utilitzant un element de luxe, com ho és el vaixell, com a mausoleu familiar (Roberts & Hreiðarsdóttir, 2013). Tot i així segueixen sent enterraments molt modestos en comparació al continent. Un altre punt de suport a la hipòtesis de segregació social per inhumació és la presència de cavalls. El cavall és un animal considerat noble per moltes cultures i es utilitza com a símbol de l'elit. La seva presència com a aixovar funerari està documentada en altres zones d'influència nòrdica però mai amb una ràtio tant alta. Algunes teories han considerat que seria un element econòmicament favorable i que per tant era una manera de desfer-se dels cadàvers, però cal recordar que van estar dipositats amb cura i que sovint anaven acompanyats d'un aixovar propi (Vésteinsson, 2016) i en ocasions ricament decorat, com el cas de la Tomba 4 d'Ingiríðarstaðir.

Aquesta aparent falta de monumentalitat s'ha relacionat molts cops amb la seva posició limítrofa, ja que tot i estar associats a camins, els enterraments no serien visibles per als viatgers. Les últimes troballes a Ingiríðarstaðir i Litlu-Núpar però han evidenciat l'existència d'unes supraestructures a algunes tombes, interpretades com a cobertes, i de les quals es desconeix el seu propòsit, els materials i la temporalitat d'aquestes. Roberts ha proposat que els tres forats de pals escampats pel cementiri d'Ingiríðarstaðir corresponen a uns grans màstils que haurien funcionat com a marcadors del territori⁸⁷ i Vésteinsson ha proposat que les estructures podrien haver durat dècades. Personalment em decanto per una temporalitat breu de les estructures, que utilitzades durant la cerimònia del funeral i que després s'haurien desmuntat. Cal destacar l'excepcionalitat d'aquestes restes ja que no s'han trobat paral·lels ni a les illes britàniques ni al continent.

Si seguim acceptant la hipòtesis de les pràctiques d'inhumació com a segregació social, ens cal buscar quines altres pràctiques s'aplicarien a la població "desapareguda", és a dir, a la majoria de dones i nens.

⁸⁶ Només un 2-3% dels enterraments documentats corresponen a *boat-burial*.

⁸⁷ En aquest darrer cas però cal recordar l'existència d'uns murs de torba singulars que podrien indicar que ens trobem davant d'una necròpolis peculiar.

La cremació esta considerada la pràctica pagana per excel·lència. Durant el període víking era la pràctica més comú a Suècia. Noruega presenta tant cremacions com inhumacions i a Dinamarca i les illes britàniques, tot i ser majoritàries les inhumacions, es documenten un bon nombre de cremacions (Lyman, 2007). L'absència de cremacions a Islàndia és un fet que ha captivat a tots els investigadors. Recentment l'equip d'en Jesse Byock n'ha documentat una al sud de l'illa, fet que ha permès que es reobri el debat i s'intenti localitzar-ne de noves. Anteriorment s'havia proposat que les cremacions fossin marítimes, és a dir, que el cos es diposités en una embarcació de fusta i es deixés cremar al mar. Si fos així l'acció no deixaria cap rastre arqueològic que nosaltres poguéssim documentar, tot i que es van intentar buscar restes de possibles cremacions en els fons lacustres sense èxit (Lyman, 2007). Per això s'ha considerat que Islàndia tenia un corpus funerari molt homogeni, amb un únic paradigma d'enterrament. Però si donem per vàlida l'existència d'aquesta pràctica de cremacions no documentada, podem donar resposta a que va succeir amb tota la població islandesa que no trobem inhumada a les necròpolis.

A partir d'aquestes suposicions sorgeixen altres preguntes per a les quals de moment no tenim resposta, com per exemple; quin era el criteri per a ser inhumat o cremat? Era una qüestió religiosa o més d'estatus? En aquest sentit cal mencionar que la cremació és l'única pràctica funerària contraria al pensament cristià (Lyman, 2007) i que totes les inhumacions presenten característiques nòrdiques, tot i que més semblants a aquelles de les illes britàniques que a les del continent.

Deixant de banda l'existència o no de cremacions, el que si podem assegurar és que l'adopció de les pràctiques cristianes va causar un canvi dràstic en les concepcions de la mort i la relació entre els vius i els morts, a més de canvis en el paisatge i en la seva organització. Primerament l'exclusió i la marginació dels cementiris pagans fou reemplaçada amb la inclusió i l'apropiació dels cementiris cristians. Els cementiris ja no s'allunyen dels habitatges sinó que hi estan íntimament lligats, tal i com observem amb la deslocalització total de la granja de Stóra-Seyla, i inclouen al conjunt de la població, dones, homes i nens.

El registre arqueològic d'Skagafjörður ens mostra que cada granja independent tenia el seu propi cementiri. La falta d'organització eclesiàstica en els moments inicials hauria deixat seguir la tradició pagana del cementiris domèstics, on cadascú gestionava els seus morts. Amb la instauració del sistema parroquial i la institucionalització de l'Església però hi ha un canvi en la mecànica, i al segle XII s'abandonen molts dels cementiris domèstics en benefici d'uns altres que canviaran el seu estatus a cementiris parroquials o comunitaris. La gran uniformitat de

l'arquitectura indica un coneixement detallat de les tradicions cristianes. La preferència de la forma circular dels cementiris indica una clara influència de les illes britàniques, mentre que la forma rectangular que s'adoptarà amb posterioritat és pròpia dels cementiris escandinaus . No es documenta cap construcció de cementiris posterior a mitjans del segle XI, tampoc hi ha una diferència entre regions i assentaments de totes les categories tenien el seu cementiri domèstic (Zöega, 2014).

Sovint, per influències de la historiografia escandinava, s'ha intentat buscar restes de sincretisme entre el paganisme i el cristianisme en els cementiris cristians. Un element destacable és la presència de cendres al pit dels individus a Hofstaðir. En altres indrets del món el pas de la cremació a la inhumació ha sigut un procés lent on els simbolismes de la cremació van seguir-hi presents quan aquesta fou prohibida per l'Església. A Finlàndia, per exemple, s'han documentat tombes amb llars de foc al seu interior o amb la presència de pedres fogueres com a reminiscència de les anteriors pràctiques de cremació (Lyman, 2007). Podríem interpretar la deposició de les cendres de forma similar i a la vegada donaríem més força a la hipòtesis d'una existència de pràctiques de cremació no documentades.

A Hofstaðir, tot i ser un dels primers assentaments dels colons al *Landnám*, no se li coneix encara cap cementiri pre-cristià. Podríem suposar llavors que en aquesta granja, probablement liderada per un *goði* que oficiaria les seves tasques sacerdotals paganes al gran saló, es practicava la cremació i amb la transició al cementiri cristià es va seguir mantenint l'aspecte simbòlic del ritual funerari.

Les motivacions per a la construcció de la capella i el seu cementiri no són clares. Podríem interpretar que, sent Hofstaðir un lloc de poder durant molts segles, l'adopció del cristianisme a l'*Allþing* va convertir les estructures de la religió cristianes en la nova imatge del poder. La construcció dels cementiris s'ha considerat com una declaració pública d'identitat de la granja (Zöega, 2014). Així l'essència que desprèn el cas de Hofstaðir és que les capelles i les pràctiques funeràries van ser adoptades abans de l'abandó dels costums socials i les polítiques del sistema pre-cristià (Ogilvie, 2010).

Cal destacar el fet que abans de la construcció dels cementiris domèstics no hi hauria cap espai on poder practicar els ritus d'enterrament. Amb aquesta afirmació deixem sense ritual funerari a tots els cristians practicants que hi havia a l'illa des de la seva colonització, així com als primers conversos, ja que de moment els cementiris documentats presenten unes datacions

molt pròximes al any 1000⁸⁸. S'han documentat però tombes en necròpolis paganes que presenten certa discordança amb la resta. Es tracta de tombes amb una orientació E-O sense esquelet ni aixovar, com l'exemple d'Ingiríðarstaðir. Totes elles han estat reobertes i la gran majoria s'han associat a trasllats als cementiris cristians més propers. Aquestes tombes potser podrien pertànyer a individus cristians dins d'una comunitat pagana⁸⁹ que posteriorment amb la construcció de les estructures domèstiques eren desenterrats i col·locats als nous cementiris.

Les identitats de les comunitats colones són molt heterogènies, les sagues ja deixen veure aquesta pluralitat amb la presència de personatges cristians, pagans, oportunistes que abracen qualsevol de les dues religions segons els hi convé, o fins hi tot agnòstics.

Referent a les ètnies en el moment de la colonització, el pensament cultural extret de les sagues ha assumit sempre un paquet cultural majoritàriament nòrdic amb algunes heterogeneïtats minoritàries procedents del món celta. Hi ha un debat molt extens sobre quina seria l'extensió d'aquesta minoria, si dones i esclaus o també homes lliures.

En el registre arqueològic però no comencem a trobar mostres clares d'ètnicitat fins a mitjans del segle X. Això implica que durant tres generacions hi va haver una absència d'identitat ètnica. S'han proposat diversos factors que haurien motivat a la no expressió ètnica durant els primers 50-70 anys (Vésteinsson, 2014). En primer lloc podria ser que hi hagués una heterogeneïtat tan gran que els símbols ètnics eren inútils o massa diversos per a ser significatius. Per tant s'hauria optat per un mínim comú denominador en el qual ningú es sentís exclòs⁹⁰. Un altre factor podria ser la manca d'elits ja que és aquest sector el que té més necessitat d'elements simbòlics per mantenir l'estatus i el poder. Vésteinsson proposa l'existència inicial d'unes elits absentistes i que les elits natives trigarien entre 50-70 anys en formar-se, adoptant el paradigma nòrdic per tal de legitimar el poder.

Fos com fos no és fins a mitjans del segle X que comença a aparèixer una tipologia nòrdica en edificis⁹¹ i artefactes. Aquest moment correspon a la creació del sistema administratiu del país, l'*Allþing* i el creixement de les elits. El poder polític i el religiós a la edat mitjana sempre van de

⁸⁸ Cal recordar que la identificació pública com a cristià significava renunciar a la participació política de l'illa.

⁸⁹ Els quals eren considerats prou especials per ser inhumats al cementiri, ja que recordem que hi hauria una segregació social per inhumació.

⁹⁰ La materialitat en els assentaments datats del període del *Landnám* és comuna a totes les societats de l'edat del ferro al nord d'Europa.

⁹¹ Les *longhouses* són l'arquitectura típica nòrdica, caracteritzada per llargs edificis de tres naus, parets corbes i una llar central.

la mà i Islàndia no n'és una excepció. Ja hem parlat anteriorment de la relació entre l'òrgan del poder polític i la religió pagana i Jochens diu que l'adopció de les creences paganes és més un aspecte cultural que no pas religiós, on s'escull adoptar unes condicions de vida familiars per als colons (Jochens, 1999). Aquestes condicions engloben també la creació de l'assemblea ja que és un sistema, el funcionament del qual, depèn molt de la confiança de la població.

És important remarcar que l'adopció de la cultura nòrdica ofereix una nova identitat col·lectiva basada en la legislació. Si no es mostrava una simbologia determinada no es podia participar en el poder polític i per tant quedaves fora de la societat. Es tracta d'uns ritus més polítics que no pas religiosos.

Així les actituds vers les pràctiques religioses cristianes dels colons amb ascendència celta⁹² podrien ser tolerades sempre i quan hi hagués una participació en les accions rituals lligades al poder (Gíslason, 1990). Aquestes accions rituals serien més simples i amb menys matisos que al continent. S'homogeneïtzà la cultura nòrdica i només s'adoptarien aquells ritus considerats pràctics per al funcionament de la comunitat.

És diu que molts joves d'ascendència cristiana haurien estat temptats de adoptar el paradigma nòrdic degut a la seva associació amb el poder (Pfenger, A., & Sexton, J,2016). Com és doncs que vora l'any 1000 hi havia una comunitat cristiana tan nombrosa que amenaçava l'estabilitat política de l'illa? Vésteinsson respon que el cristianisme resol de forma definitiva la problemàtica d'identitat col·lectiva a les colònies.

El Paganisme és un ampli sistema de creences espirituals i de supersticions diverses que funciona com a *kultus*, és a dir a partir de la realització de determinades cerimònies basades en acords entre els individus i els deus (Gíslason, 1990). Es tracta per tant d'una religió molt lligada al seu territori que mai arribà a estar reglada ni organitzada. No segueix cap doctrina ni requereix uns ritus d'iniciació o convicció, com si fa el cristianisme. La religió cristiana per la seva banda és una religió de llibre, basada en la Bíblia, en l'admiració a Jesucrist i les seves ensenyances (Gíslason,1990)

El paganisme a les colònies es trobava molt desarrelat, al establir-se en base a creences locals no s'adapta als viatges. A més els contactes entre els colons de diferents procedències i els viatges dels víkings donen peu a una comunitat amb una mentalitat molt més oberta i això fou

⁹² Al segle X el cristianisme estaria present en algunes àrees. S'ha comentat que la zona oest seria la més probable, ja que segons els patrons de distribució geogràfica (*Fig.3*) les tombes paganes al oest són inexistents. Així la pervivència del cristianisme a l'illa només es contempla amb l'existència d'uns individus ordenats sacerdots que garantissin la realització d'uns serveis eclesiàstics mínims.

aprofitat pel cristianisme, oferint un missatge atractiu tant espiritual com intel·lectual a la societat. La idea de la salvació eterna a una societat que presenta clars comportaments de rebuig als morts, evidenciats per la llunyana ubicació dels cementiris, així com la integració en la modernitat europea i la distinció d'una religió separada de l'àrea escandinava foren aspectes claus per fer de la religió cristiana la religió oficial de la nova identitat nacional islandesa.

CONCLUSIONS

Després de la realització d'aquest treball podem dir que hem assolit en gran mesura els objectius inicials proposats.

En primer lloc s'han documentat les característiques de cada tipologia d'enterrament, essent els enterraments pagans inhumacions en tombes superficials amb una orientació, N-S o NE-SO, en la seva majoria. Cal destaca la presència d'aixovar que generalment conté restes equines.

Tot i que actualment les dades indiquin un alt percentatge d'enterraments individuals isolats, es tracta d'un biaix causat per la naturalesa de les intervencions dutes a terme i es creu que la norma serien els enterraments en necròpolis situades als límits dels terrenys de les finques rurals. Per contra, els cementiris cristians presenten una disposició lligada a les estructures d'habitatge, es concentren al voltant de capelles i es troben delimitats per murs de torba. Les tombes segueixen la norma cristiana d'inhumacions orientades E-O, amb el cap al oest i no presenten aixovar. Dins d'aquests dos models però s'han detectat una sèrie de tombes associades a cementiris pagans que compleixen les característiques d'orientació cristianes.

Referent a les diferències regionals no podem afirmar gran cosa degut a l'estat de la recerca. Les investigacions en profunditat només han estat focalitzades en certes àrees i tot i que els resultats semblen seguir una certa homogeneïtat per tot el territori, encara no hi ha prou dades per confirmar la presència d'aspectes regionals. Tot i que pensem que segur que hi eren presents. Amb les dades actuals podríem suggerir que la presència de supraestructures associades a les tombes seria una qualitat regional de Þegjandadalur, però encara falta molta recerca en altres necròpolis per afirma-ho. Altres qüestions com l'absència d'una necròpolis pre-cristiana a Hofstaðir i el simbolisme de les cendres en el cementiri cristià, podria indicar que a la zona de Mývatnssveit era més comú la cremació que la inhumació. Tot i que de moment això només són conjectures.

En els segles X i XI els cementiris documentats són tots de caire domèstic, és a dir, cada granja independent s'encarregava de la gestió dels seus propis morts. Aquesta pràctica semblaria

iniciar-se ja amb les pràctiques paganes i es mantindria en les cristianes durant el primer segle. Després de la instauració del delme i el sistema parroquial apareixerien els cementiris parroquials o comunitaris i aquelles granges més pobres perdrien el seu cementiri en benefici d'altres de més estatus.

Tant l'adopció de les pràctiques nòrdiques com de les cristianes van tenir una motivació més política que no religiosa. La diversitat ètnica de les comunitats colones fa que sigui necessari establir una identitat col·lectiva per al funcionament de la societat i les dues religions, cadascuna en el seu moment, van aportar aquesta distinció lligada sobretot al pilar central de la identitat islandesa, és a dir, el seu propi sistema de govern. L'èxit del cristianisme tant contundent i primerenc a les colònies del nord de l'Atlàntic fou en gran part degut a la poca influència que tenia un sistema de creences local, lligat al territori i sense cap agent regulador a la perifèria, i els avantatges que suposava tan culturals (contactes comercials, la introducció de l'escriptura i la literatura i pertànyer a la modernitat d'Europa) com d'identitat pròpia i independència de la zona escandinava.

BIBLIOGRAFIA

- Bolender, D., Steinberg, J., & Damiata, B. (2011). Farmstead Relocation at the end of the Viking Age. The results of the Skagafjörður Archaeological Survey Project. *Archaeologia Islandica*(7), 77-101.
- Eldjárn, K., & Fridriksson, A. (2017). *Kuml og haugfé í heidðnum sið á Íslandi* (3rd ed.). (A. Fridriksson, Ed.) Reykjavík: MM.
- Fridriksson, A. (2009). Social and symbolic landscapes in late Iron Age Iceland. *Archaeologia Islandica*(7), 9-21.
- Garipaznov, I. (2014). Networks of Conversion, Cultural Osmosis, and identities in the Viking Age. En I. Garipaznov (Ed.), *Conversion and Identity in the Viking Age* (págs. 1-19). Brepols.
- Gestsdóttir, H. (2015). *FS557-910117 - Hofstaðir 2014. Interim report*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Gestsdóttir, H. (2016). *FS604-910118 - Hofstaðir 2015. Interim report*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Gestsdóttir, H., & Isaksen, O. (2014). *FS533-910116 - Hofstaðir 2013. Interim report*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Gíslason, J. (1990). Acceptance of Christianity in Iceland in the Year 1000 (999). *Scripta Instituti Donneriani Aboensis*, 13, 223-255.
- Jochens, J. (1999). Late and Peaceful: Iceland's Conversion Through Arbitration in 1000. *Speculum*, Vol. 74, No. 3, 621-655.
- Kristjánsdóttir, S. (2009). The Vikings as a Diaspora – Cultural and Religious Identities in Early Medieval Iceland. *Viking Settlement and Viking Society* (págs. 422-436). Reykjavík: University of Iceland Press.
- Lucas, G. (1999). *FS102-91017 - Hofstaðir 1999. An Interim report*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Lucas, G. (2001). *FS130-91018 - Hofstaðir 2000. An Interim Report*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Lucas, G. (2001). *FS167-91019 - Hofstaðir 2001. An interim Report*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Lucas, G. (2003). *FS193-910110 - Hofstaðir 2002. An Interim Report*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Lucas, G. (2004). *FS230-910111 - Hofstaðir 2003. An Interim Report*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.

- Lucas, G. (2006). *FS311-910112 - Hofstaðir 2004. An Interim Report*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Lucas, G. (2012). Later Historical Archaeology in Iceland. A Review. *International Journal of Historical Archaeology*(16), 437-454.
- Lyman, J. I. (2007). *Viking Age Graves in Iceland*. Reykjavík: University of Iceland.
- Ogilvie, A. E. (2010). *Hofstaðir: Excavations of a Viking Age Feasting Hall in North-Eastern Iceland. Review*. *Arctic, Antarctic, and Alpine Research*,.
- Pertursdóttir, Þ. (2009). Icelandic Viking Age graves: Lack in material - Lack of interpretation? *Archaeologia Islandica*, 7, 22-40.
- Prehal, B. (2011). *Feyja's cats: Perspectives in Recent Viking Age Finds in Þegjandadalur. North Iceland*. New York: University of New York Press.
- Roberts, H. (2012). *FS493 - 08165 - Ingiríðarstaðir 2011. An Interim Statement*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Roberts, H. (2013). *FS515 - 08166 - Ingiríðarstaðir 2012. An Interim Statement*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Roberts, H. (2013). *FS523 - 08167 - Ingiríðarstaðir 2013. An Interim Statement*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Roberts, H. (2015). *FS588-08169 - Ingiríðarstaðir 2015 - An Interim Statement*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Roberts, H., & Hreiðarsdóttir, E. (2013). The Litlu-Núpar burials. *Archaeologia Islandica*, 10, 1-40.
- Schmid, M. M. (2018). *Archaeological Applications of Radiocarbon Chronologies and Statistical Models: Dating the Viking Age Settlement of Iceland (Landnám)*. Reykjavík: University of Iceland Press.
- Sunyol, A. (2014). *Landnám. L'inici de l'establiment viking a Islàndia*. Univeritat Autònoma de Barcelona.
- Vésteinsson, O. (2004). Icelandic farmhouses excavations: Field methods and site choices. *Archaeologia Islandica* , 3, 71-100.
- Vésteinsson, O. (2006). Ethnicity and class in settlement-period Iceland. En D. Ó. John Sheehan (Ed.), *The Viking Age: Ireland and the West* (págs. 494-510). Cork: Four Courts Press.
- Vésteinsson, O. (2007). A Divided Society: Peasants and the Aristocracy in Medieval Iceland. *Viking and Medieval Scandinavia*. 3, 117-39.
- Vésteinsson, O. (2014). Shopping for Identities. En I. Garipzanov (Ed.), *Conversion and Identity in Viking Age* (págs. 75-91). Brepols.

- Vésteinsson, O. (2016). Conversion and Cultural Change: Burial Paradigms in Viking Age Iceland. En R. flechner, & M. Ní Mhaonaigh, *The Introduction of Christianity into the Early Medieval Insular World: Converting the isles I* (págs. 321-347). Brepols.
- Vésteinsson, O., & Fridiksson, A. (2011). Landscapes of burial: Contrasting the Pagan and Christian paradigms of burial in Viking Age and Medieval Iceland. *Archaeologia Islandica*, 9, 50-64.
- Zöega, G. (2013). *Keldudalur í Hegranesi - Fornleifarannsóknir 2002-2003 - BSk 2013/135*. Byggðasafn Skagfirðinga.
- Zöega, G. (2014). Early church organization in Skagafjörður, North Iceland. The results of the Skagafjörður Church Project. *Collegium Medievale*, 24-62.
- Zöega, G. (2015). A Family Revisited: The Medieval Household Cemetery of Keldudalur, North Iceland. *Norwegian Archaeological Review*, 48(2), 105-128.
- Zöega, G., & Bolender, D. (2014). *Uppgröftur 11. aldar kirkjugarðs á StóruSeylu 2012-2013 - Skagfirska kirkjurannsóknin II áfangi*. Byggðasafn Skagfirðinga.
- Zöega, G., & Bolender, D. (2017). An Archaeology of Moments: Christian conversion and practice in a medieval household cemetery. *Journal of Social Archaeology*, 17 (1), 69-91.
- Zöega, G., & Traustadóttir, R. (2007). Keldudalur - A sacred Place in Pagan and Christian Times in Iceland. En U. Fransson, M. Svedin, S. Bergerbrant, & F. Androschchuk (Edits.), *Cultural Interactions between east and west: Archaeology, artefacts and human contacts in northern Europe* (págs. 225-230).
- Zori, D. M. (2016). *The Norse In Iceland*. London: Oxford University Press.
- Zugaiar, A. (2012). *The Orientation of Pagan graves in Viking Age Iceland*. Master's Thesis. Reykjavík: Univerity of Iceland Press.

WEBGRAFIA

- Pfenger, A., & Sexton, J. (1 de Oct de 2016). *Saga Thing*. Recuperado el 20 de Feb de 2019, de Saga Brief 6 - The conversion of Iceland part 1: <https://sagathingpodcast.wordpress.com/2016/10/01/saga-brief-6-the-conversion-of-iceland-part-1/>
- Pfenger, A., & Sexton, J. (9 de Oct de 2016). *Saga Thing*. Recuperado el 20 de Feb de 2019, de Saga Brief 6 - The Conversion of Iceland part 2: <https://sagathingpodcast.wordpress.com/2016/10/09/saga-brief-7-the-conversion-of-iceland-part-2/>

ANNEX

Nom del horitzó tefra	Datació	Nom del horitzó tefra	Datació
LTL o Landnám Tephra	877±1	K-1262	1262
K~ 920	~920	H-1300	1300
V-Sv	938±6	G~1320	~1320
Eldgjá	939	H-1341	1341
Vj	~1000	Ö-1362	1362
H-1104	1104	V~1410	1410
H-1158	1158	V~1477	~1477
V-1159	1159	K~1500	~1500
H-1206	1206	H-1693	1693
R-1226	1226		

Fig.1: Taula amb el nom donat als horitzons tefra i la seva datació associada. Dades extretes de Schmid, M. M. (2018). *Archaeological Applications of Radiocarbon Chronologies and Statistical Models: Dating the Viking Age Settlement of iceland (Landnám)*. Reykjavík: University of Iceland Press.

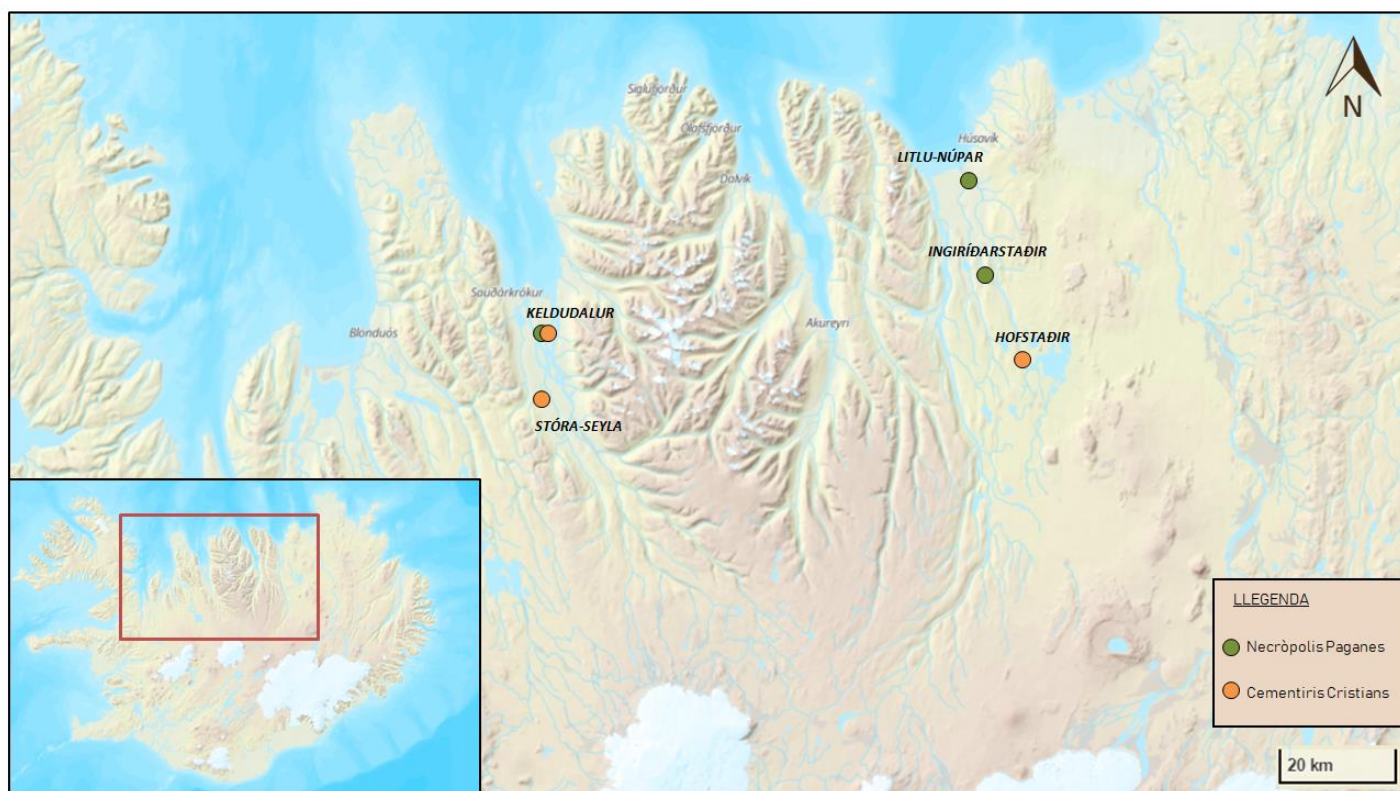

Fig.2: Mapa de l'àrea d'estudi amb les localitzacions dels diferents jaciments treballats. Elaboració pròpia amb dades i mapa extret de *Landmælingar íslands* (National Land Survey) <http://www.lmi.is/>.

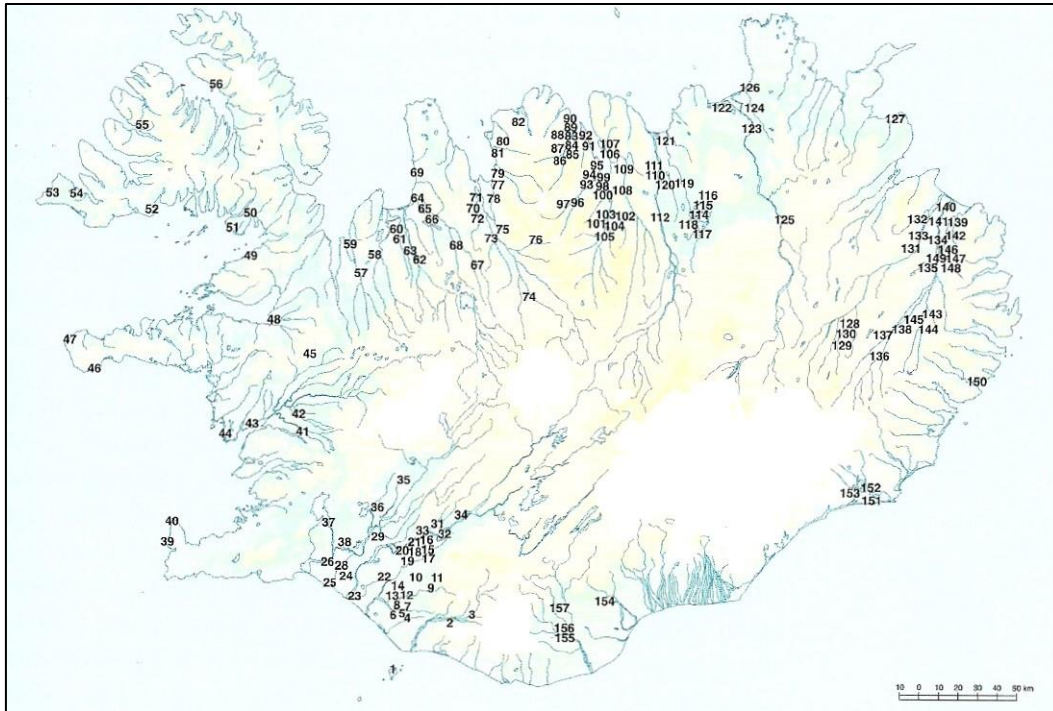

Fig.3: Mapa d'Islàndia on es troben situades totes les necròpolis pre-cristianes catalogades per Eldjárn. Extret de Eldjárn, K., & Fridriksson, A. (2017). *Kuml og haugfé í heidðnum sið á Íslandi* (3rd ed.). (A. Fridriksson, Ed.) Reykjavík: MM.

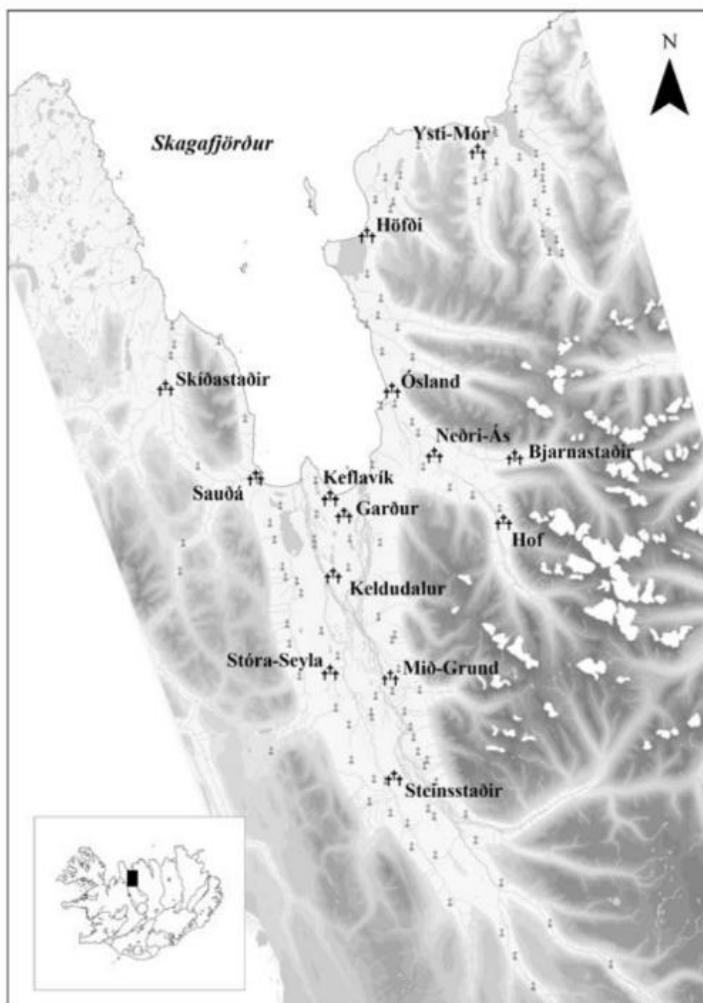

Fig.4: Mapa que il·lustra la situació dels jaciments excavats pel projecte *Skagafjörður Church Project*. Entre els quals es troben Stóra-Seyla i Keldudalur. En gris s'han marcat aquells jaciments coneguts però on no s'ha intervingut. Extret de Zöega, G. (2014). *Early church organization in Skagafjörður, North Iceland. The results of the Skagafjörður Church Project. Collegium Medievale*, 24-62.

Regió	Jaciments	Enterraments individuals isolats	Cementiris	Total de tombes
Vestmannaeyjar	1	-	1	2
Rangárvallasýsla	22	14	8	38
Árnessýsla	15	8	7	24
Gullbringusýsla	2	-	2	11
Kjósarsýsla	-	-	-	-
Borgarfjarðarsýsla	2	2	-	2
Mýrasýsla	3	3	-	3
Hnappadalssýsla	-	-	-	-
Snæfellsnessýsla	2	2	-	2
Dalasýsla	2	1	1	5
Barðastrandarsýsla	5	-	5	43
Vestur-Ísafjarðarsýsla	1	1	-	1
Norður-Ísafjarðarsýsla	1	-	1	2
Strandasýsla	-	-	-	-
Vestur-Húnavatnssýsla	5	5	-	5
Austur-Húnavatnssýsla	8	7	1	9
Skagafjarðarsýsla	13	7	6	26
Eyjarfjardarsýsla	23	12	11	58
Sudur-Þingeyjarsýsla	16	9	7	27
Norður-Þingeyjarsýsla	5	3	2	7
Norður- Múlasýsla	16	8	8	26
Suður-Múlasýsla	8	5	3	11
Austur-Skaftafellssýsla	3	3	-	3
Vestur-Skaftafellssýsla	4	2	2	11
TOTAL	157	92	65	316

Fig.5: Taula on es mostra el nombre d'enterraments pre-cristians individuals isolats trobat a cada regió, a més del nombre total de necròpolis i el nombre total de tombes documentades per Eldján i Fridriksson al 2000. Les regions seleccionades són aquelles on es troben els jaciments objecte d'estudi. Extreta de Eldjárn, K., & Fridriksson, A. (2017). *Kuml og haugfé í heidðnum sið á Íslandi* (3rd ed.). (A. Fridriksson, Ed.) Reykjavík: MM.

Elements d'Aixovar	Nº de tombes	Elements d'Aixovar	Nº de tombes
Cavalls	115	Fremalls trilobulats	6
Puntes de llança	57	Falç	4
Ganivets	54	Braçalets	4
Denes	42	Fusaioles	4
Restes de sella de muntar	41	Campanes	3
Pedres d'esmolar	29	Anells	3
Destrals	24	Eines de forja	3
Restes de brides	23	Hams i plomalls	3
Fermalls ovalats	23	Peces de joc	3
Pesos i balances	21	Penjolls	3
Gossos	21	Fermalls "Tongue-shaped"	2
Pintes	19	Fíbules	2
Fragments de teixit	17	Ast	2
Espases	17	Puntes de fletxa	2
Pedres fogueres	14	Sivelles	2
Umbos d'escuts	14	Eines per teixir	2
Olles i contenidors	9	Agulles d'os	2
Agulles anellades	8	Grampons	1
Fermalls discoïdals	8	Botons	1
Tisores	8	Pedres de molí	1
Cofres i claus	7	Plaquetes decoratives	1

Fig.6: Taula on es mostren els elements d'aixovar documentats a les tombes pre-cristianes per Eldjárn. Extreta de Eldjárn, K., & Fridriksson, A. (2017). *Kuml og haugfé í heidðnum sið á Íslandi* (3rd ed.). (A. Fridriksson, Ed.) Reykjavík: MM.

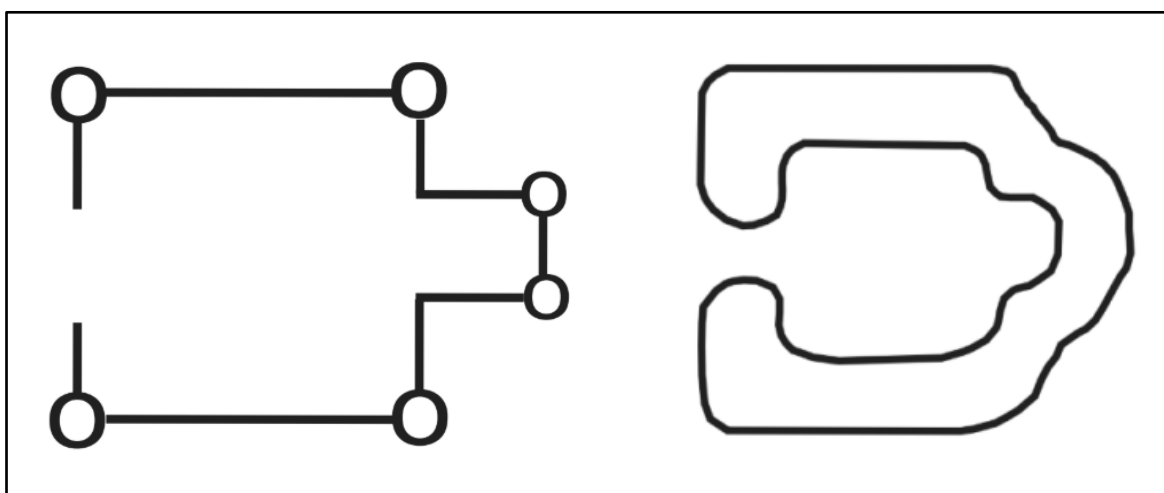

Fig.7: A l'esquerra, planta tipus d'una *Timber-Church*. A la dreta, planta tipus d'una *Turf-Church*. Autor: Steinunn Kristjánsdóttir. Extretes de Kristjánsdóttir, S. (2009). *The Vikings as a Diaspora—Cultural and Religious Identities in Early Medieval Iceland. Viking Settlement and Viking Society* (págs. 422-436). Reykjavík: University of Iceland Press.

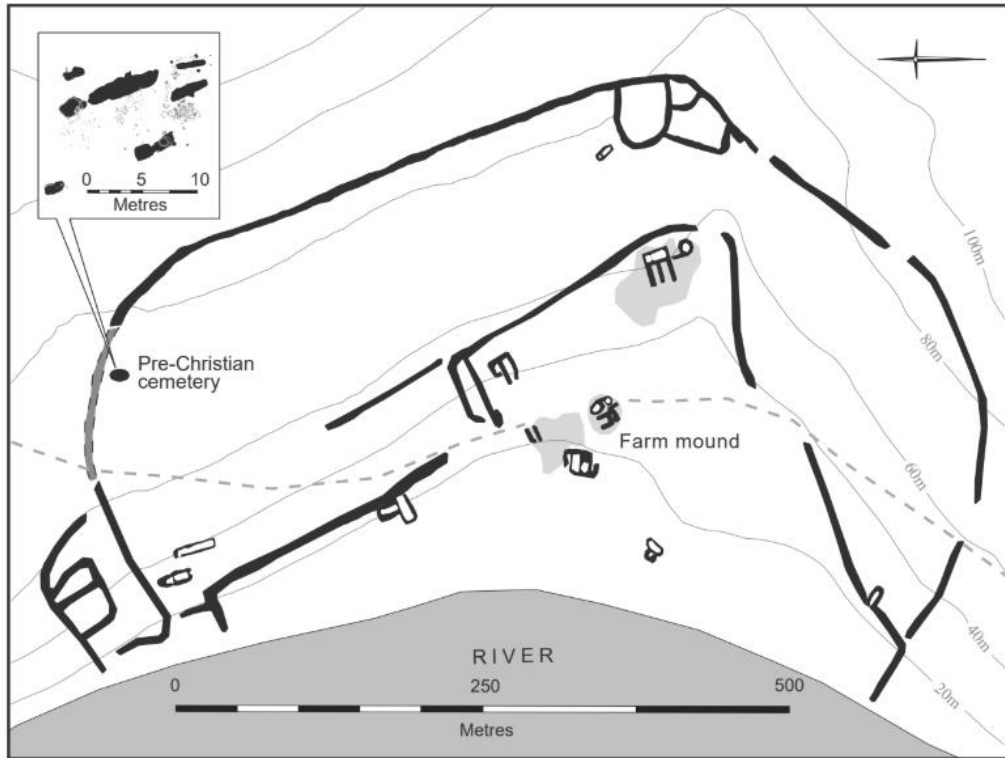

Fig.8: Planta del jaciment de Litlu-Núpar. Extreta de Vésteinsson, O. (2016). Conversion and Cultural Change: Burial Paradigms in Viking Age Iceland. En R. flechner, & M. Ní Mhaonaigh, *The Introduction of Christianity into the Early Medieval Insular World: Converting the isles I* (págs. 321-347). Brepols. Autor: Stefán Ólafsson.

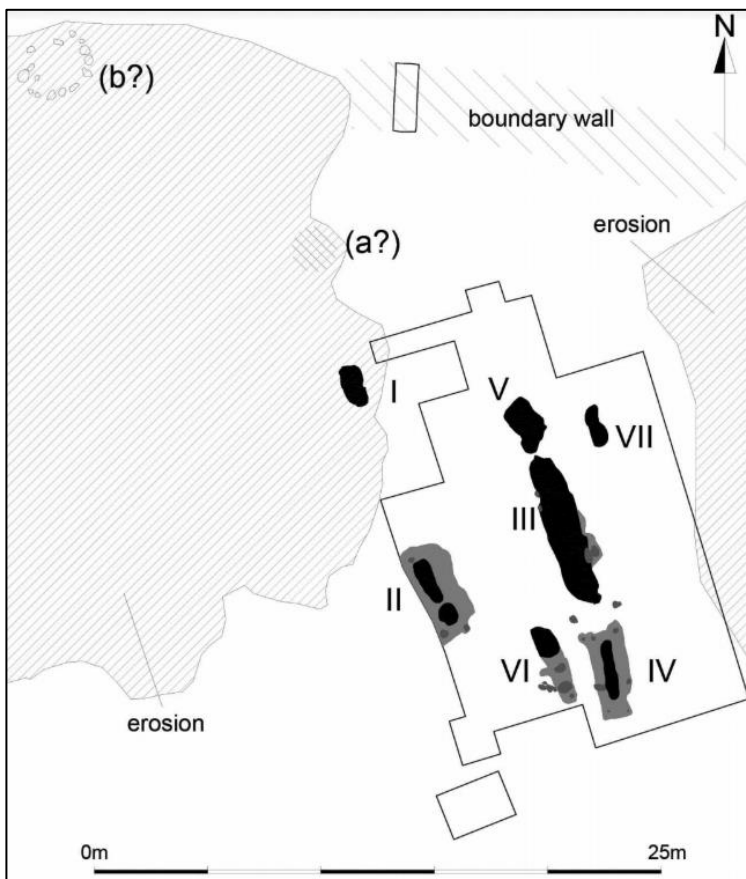

Fig.9: Planta de la necròpolis de Litlu-Núpar. Les tombes es presenten en negre i els altres retalls en gris. Extreta de Roberts, H., & Hreiðarsdóttir, E. (2013). The Litlu-Núpar burials. *Archaeologia Islandica*, 10, 1-40.

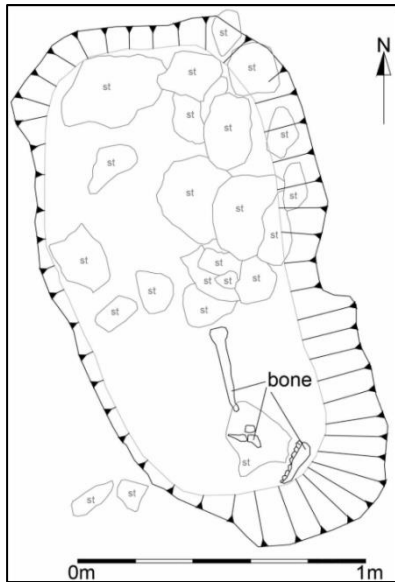

Fig.10: Planta de la Tomba I a Litlu-Núpar. Extreta de Roberts, H., & Hreiðarsdóttir, E. (2013). The Litlu-Núpar burials. *Archaeologia Islandica*, 10, 1-40.

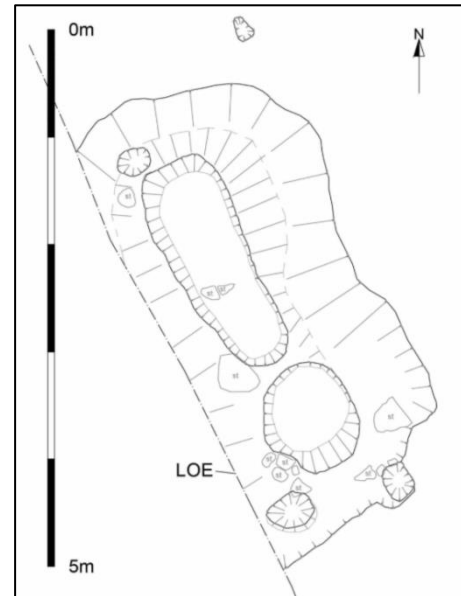

Fig.11: Planta de la Tomba II a Litlu-Núpar. Extretat de Roberts, H., & Hreiðarsdóttir, E. (2013). The Litlu-Núpar burials. *Archaeologia Islandica*, 10, 1-40.

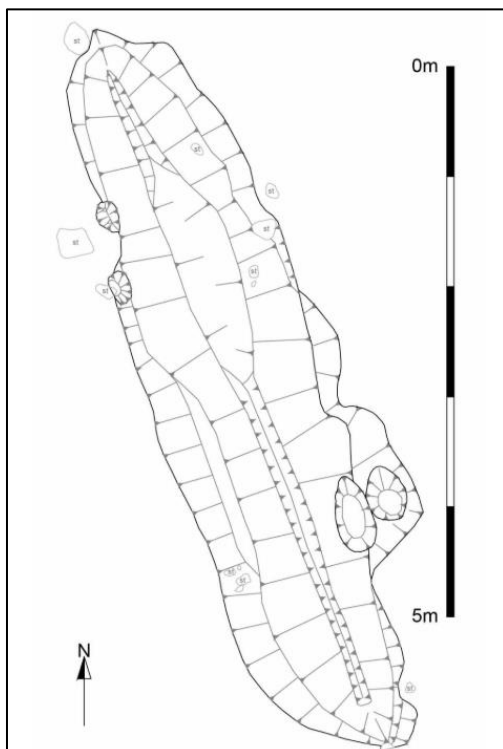

Fig.12: Planta i fotografia de la Tomba III a Litlu-Núpar. Fonts: Planta: Roberts, H., & Hreiðarsdóttir, E. (2013). The Litlu-Núpar burials. *Archaeologia Islandica*, 10, 1-40. Fotografia: Eldjárn, K., & Fridriksson, A. (2017). *Kuml og haugfé í heidðnum sið á Íslandi* (3rd ed.). (A. Fridriksson, Ed.) Reykjavík: MM.

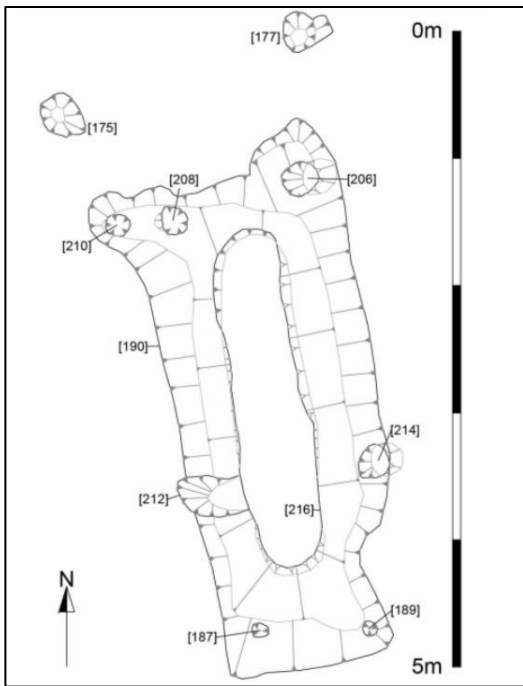

Fig.13: Planta de la Tomba IV a Litlu-Núpar. Extreta de Roberts, H., & Hreiðarsdóttir, E. (2013). The Litlu-Núpar burials. *Archaeologia Islandica*, 10, 1-40.

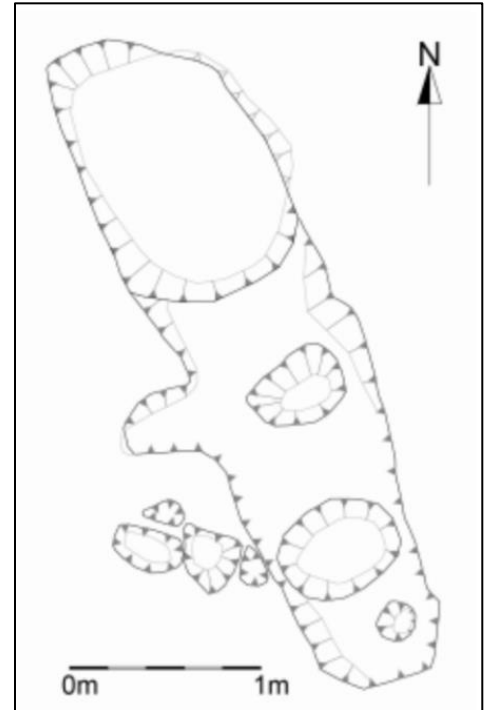

Fig.14: Planta de la Tomba VI a Litlu-Núpar. Extreta de Roberts, H., & Hreiðarsdóttir, E. (2013). The Litlu-Núpar burials. *Archaeologia Islandica*, 10, 1-40.

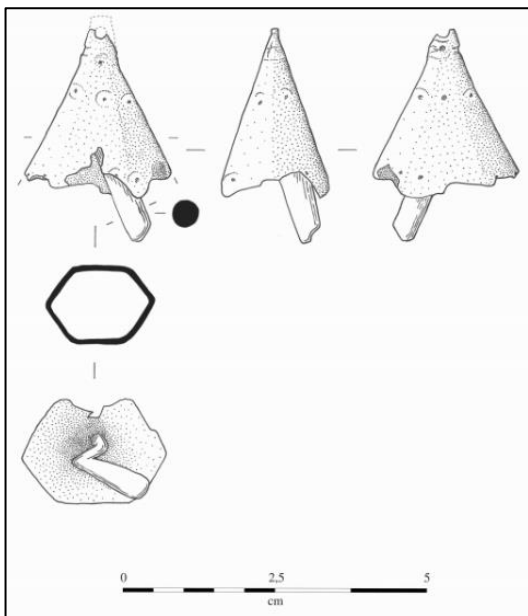

Fig.15: Campaneta recuperada de la Tomba III a Litlu-Núpar. Extret de Roberts, H., & Hreiðarsdóttir, E. (2013). The Litlu-Núpar burials. *Archaeologia Islandica*, 10, 1-40. Autor: Stefán Ólafsson.

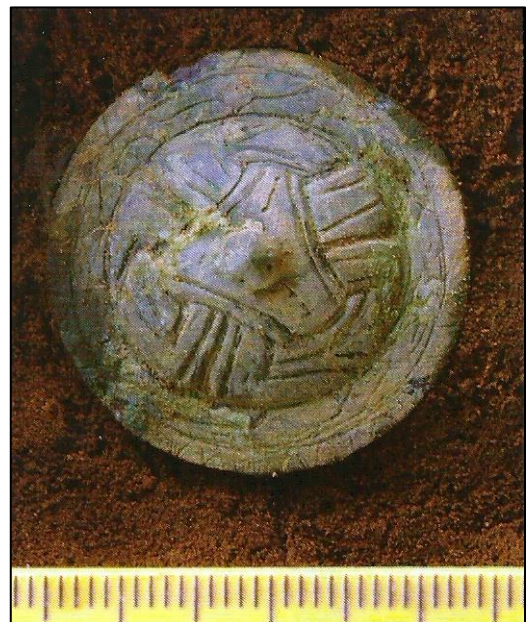

Fig.16: Fermall recuperat de la Tomba IV a Litlu-Núpar. Extret de Eldjárn, K., & Fridriksson, A. (2017). *Kuml og haugfé í heidðnum sið á Íslandi* (3rd ed.). (A. Fridriksson, Ed.) Reykjavík: MM.

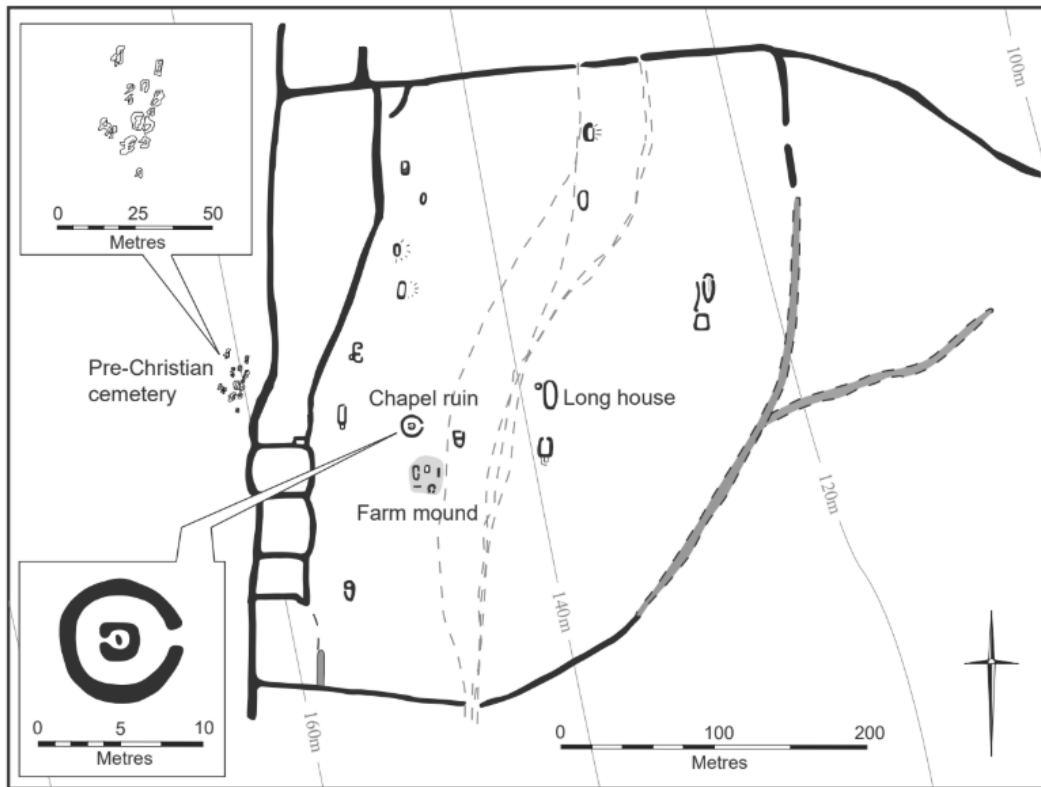

Fig.17: Planta del jaciment d'Ingiríðarstaðir. Extreta de Vésteinnsson, O. (2016). Conversion and Cultural Change: Burial Paradigms in Viking Age Iceland. En R. flechner, & M. Ní Mhaonaigh, *The Introduction of Christianity into the Early Medieval Insular World: Converting the isles I* (págs. 321-347). Brepols. Autor: Stefán Ólafsson.

Mides en cm	LONGITUD	AMPLADA	PROFUNDITAT
Tomba 1	180	70	50
Tomba 2	150	90	50
Tomba 3	190	97	70
Tomba 4	184	155	94
Tomba 5	60	50	30
Tomba 7	155	70	60
Tomba 8	160	100	90
Tomba 9	172	70	60
Tomba 10	114	90	70
Tomba 11	170	70	50
Tomba 12	160	70	55
Tomba 13	155	75	70
Tomba 14	122	65	50
Tomba 15	180	115	76
Tomba 16	155	95	76
Tomba 17	189	76	50

Fig.18: Mides de les tombes d'Ingiríðarstaðir. Elaboració pròpia amb les dades de les diferents memòries (Roberts, H 2011, 2012, 2013, 2015).

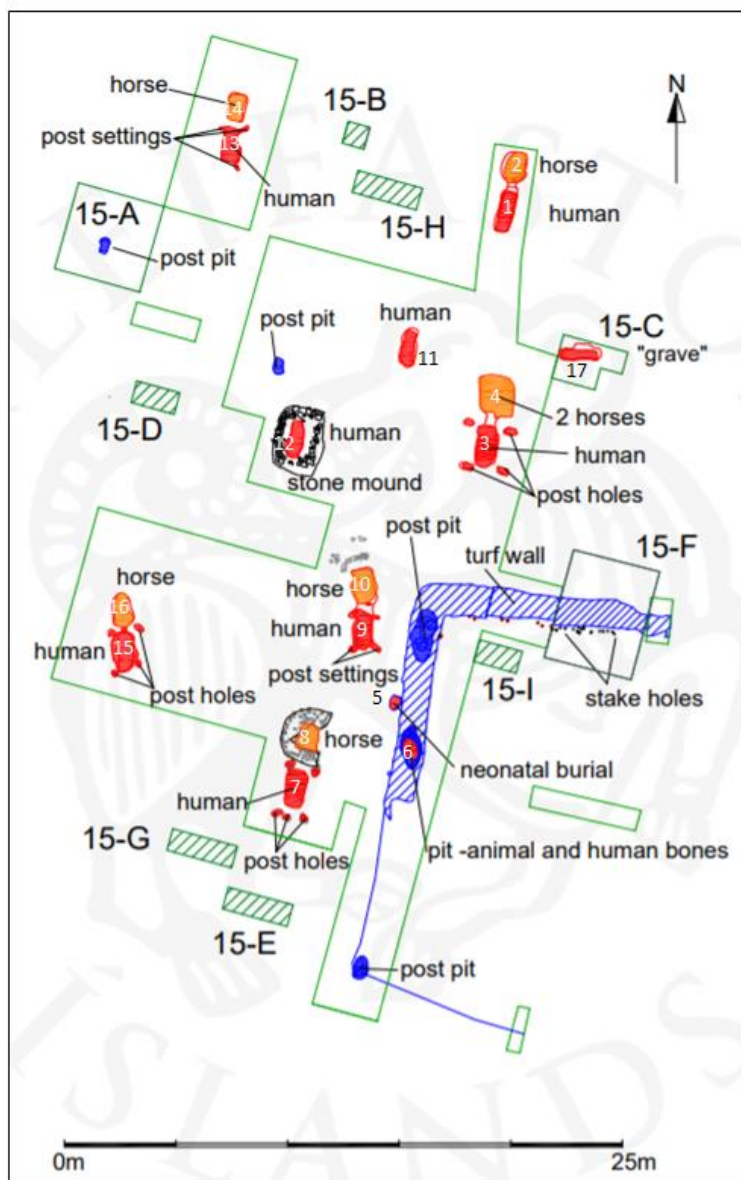

Fig.19: Planta de la necròpolis d'Ingiríðarstaðir amb la numeració de les tombes utilitzada en aquest treball. Elaboració pròpia. Planta extreta de Roberts, H. (2015). *FS588-08169 - Ingiríðarstaðir 2015 - An Interim Statement*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.

Fig.20: Mos *in situ* a la Tomba 8 d'Ingiríðarstaðir. Extret de Roberts, H. (2012). *FS493 - 08165 - Ingiríðarstaðir 2011. An Interim Statement*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.

Fig.21: Denes decorades trobades a la Tomba 3 d'Ingiríðarstaðir. Extret de Roberts, H. (2012). *FS493 - 08165 - Ingiríðarstaðir 2011. An Interim Statement*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.

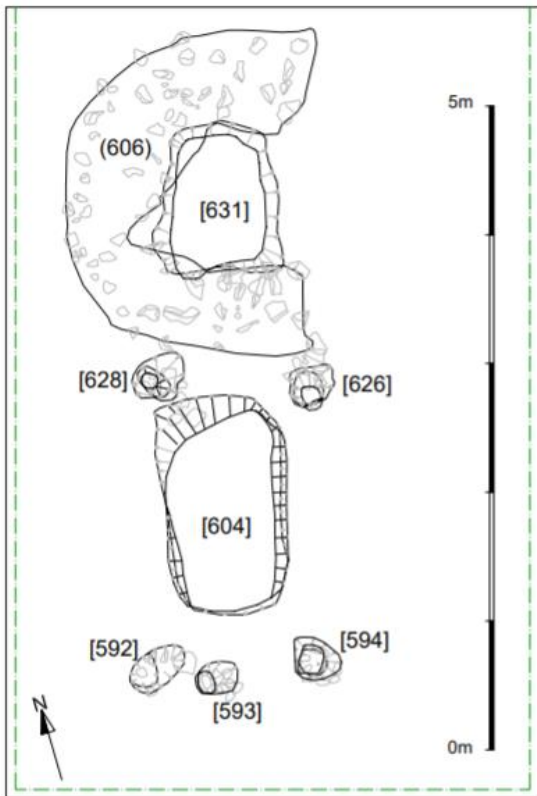

Fig.22: Planta i fotografia de les tombes 7-8 d'Ingiríðarstaðir on s'hi poden veure els forats de pal associats. Al fons de la fotografia s'hi poden intuïr les tombes 9-10. Fonts: *Planta*: Extreta de Roberts, H. (2012). *FS493 - 08165 - Ingiríðarstaðir 2011. An Interim Statement*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands. *Fotografia*: Extreta de Eldjárn, K., & Fridriksson, A. (2017). *Kuml og haugfé í heidðnum sið á Íslandi* (3rd ed.). (A. Fridriksson, Ed.) Reykjavík: MM.

Fig.23: Fotografia de la Tomba 11 d'Ingiríðarstaðir, encarada al est, on s'hi poden veure les acumulacions de torba que indiquen la presència d'un túmul anterior. Extreta de Roberts, H. (2013). *FS515 - 08166 - Ingiríðarstaðir 2012. An Interim Statement*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.

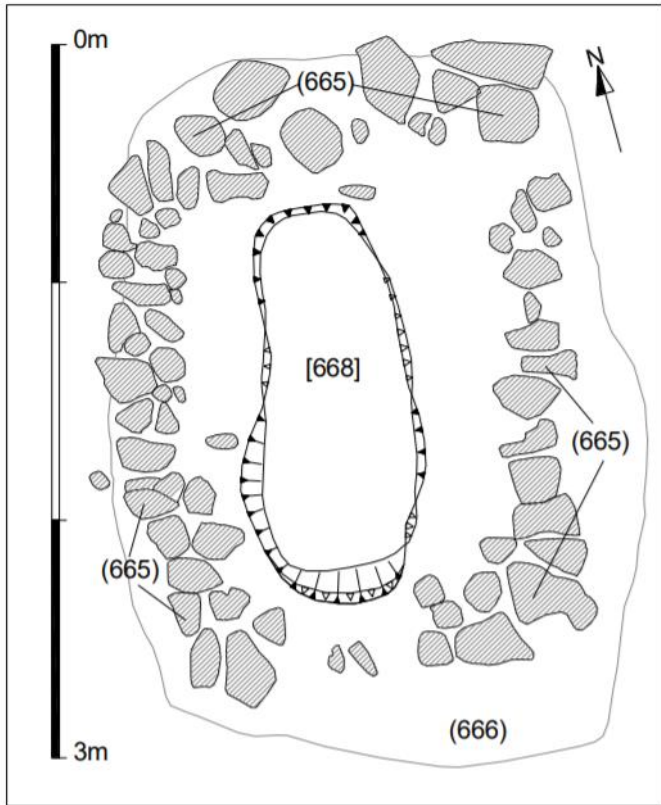

Fig.24: Planta i fotografia de la Tomba 12 d'Ingiríðarstaðir on es poden veure clarament les restes del sòcol de pedra. Fonts: *Planta*: . Extreta de Roberts, H. (2013). *FS515 - 08166 - Ingiríðarstaðir 2012. An Interim Statement*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands. *Fotografia*: Extreta de Eldjárn, K., & Fridriksson, A. (2017). *Kuml og haugfé í heidðnum sið á Íslandi* (3rd ed.). (A. Fridriksson, Ed.) Reykjavík: MM.

Fig.25: Marques de les estagues situades al costat sud del Mur E-O d'Ingiríðarstaðir. Escala 2m. Extreta de Roberts, H. (2015). *FS588-08169 - Ingiríðarstaðir 2015 - An Interim Statement*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.

Fig.26: Excavació d'un dels forats de pal dispersos per la necròpolis d'Ingiríðarstaðir. Concretament el del sector 15-A (Fig.19) Extreta de Roberts, H. (2015). *FS588-08169 - Ingiríðarstaðir 2015 - An Interim Statement*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.

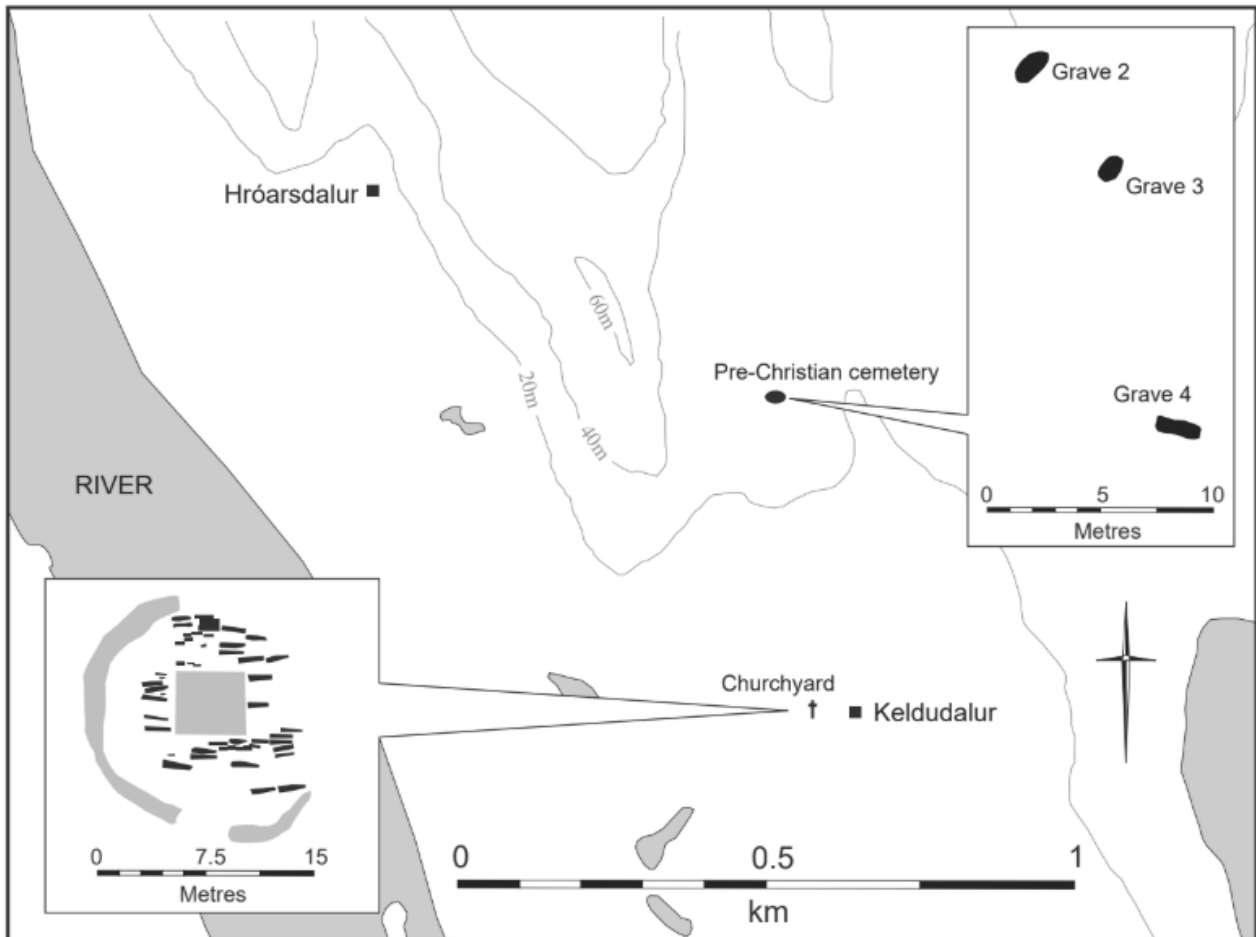

Fig.27: Planta del jaciment de Keldudalur extreta de Vésteinsson, O. (2016). *Conversion and Cultural Change: Burial Paradigms in Viking Age Iceland*. En R. flechner, & M. Ní Mhaonaigh, *The Introduction of Christianity into the Early Medieval Insular World: Converting the isles I* (págs. 321-347). Brepols. Autor: Stefán Ólafsson

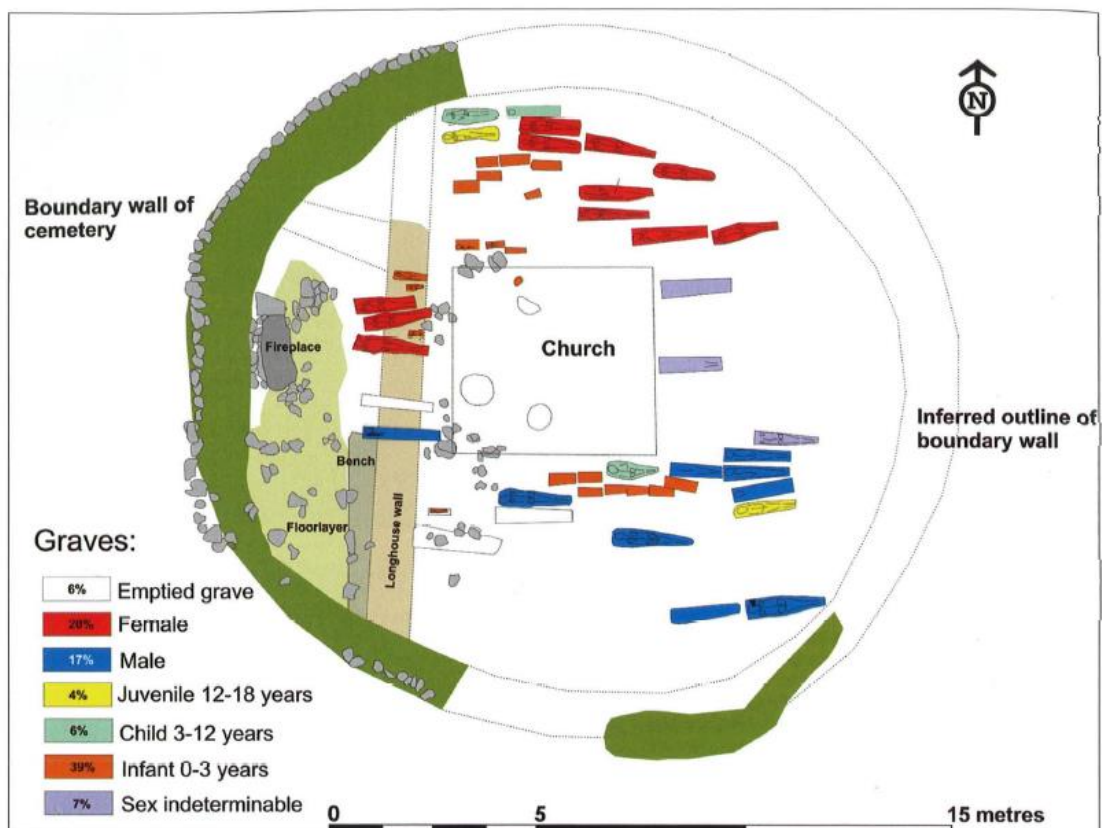

Fig.28: Planta del cementiri cristià de Keldudalur on hi ha marcadés les edats i el sexe dels individus recuperats a més de les estructures d'habitatge del període víking anterior. Extreta de Zoëga, G., & Traustadóttir, R. (2007). Keldudalur - A sacred Place in Pagan and Christian Times in Iceland. En U. Fransson, M. Svedin, S. Bergerbrant, & F. Androschchuk (Edits.), *Cultural Interactions between east and west: Archaeology, artefacts and human contacts in northern Europe* (págs. 225-230).

Fig.29: Dues tombes amb individus masculins del cementiri cristià de Keldudalur on es pot observar el grau de preservació de la fusta dels taüts. Extret de Zoëga, G. (2013). *Keldudalur í Hegranesi - Fornleifarannsóknir 2002-2003 - BSK 2013/135*. Byggðasafn Skagfirðinga.

*Fig.30: Tomba del cementiri cristià de Keldudalur que presenta un esquelet humà desarticulat. És un dels individus que provenen d'un altre indret, probablement la necròpolis pagana del mateix jaciment. Els ossos haurien estat embolicats amb una tela i dipositats a la tomba. Extret de Zöega, G. (2013). *Keldudalur í Hegranesi - Fornleifarannsóknir 2002-2003 - BSk 2013/135*. Byggðasafn Skagfirðinga.*

*Fig.31: Fotografia de l'excavació Keldudalur al 2003, on es veu clarament les característiques del mur del cementiri. Extret de Zöega, G. (2013). *Keldudalur í Hegranesi - Fornleifarannsóknir 2002-2003 - BSk 2013/135*. Byggðasafn Skagfirðinga*

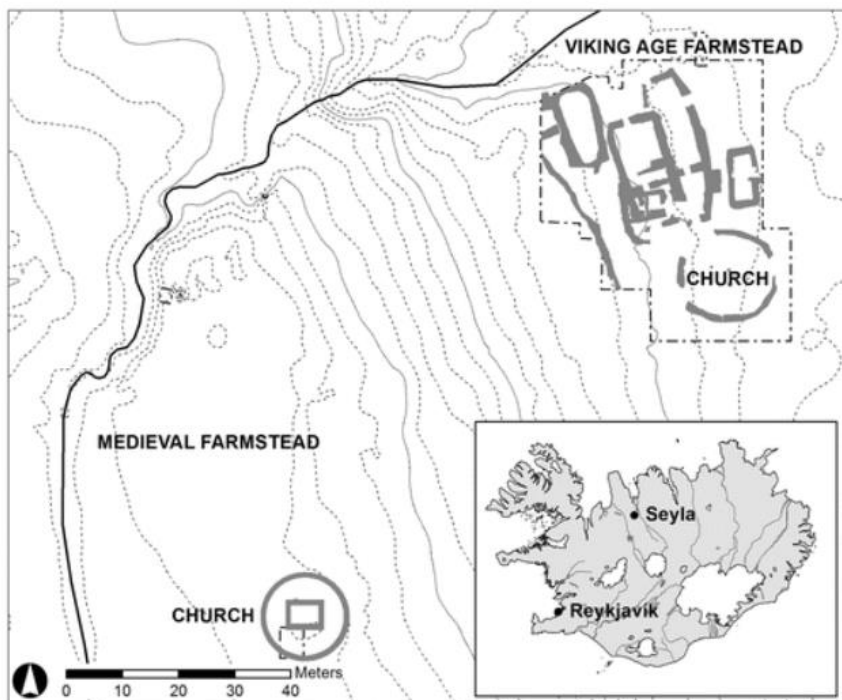

Fig.32: Planta del jaciment de Stóra-Seyla. Extreta de Zoëga, G., & Bolender, D. (2017). An Archaeology of Moments: Christian conversion and practice in a medieval household cemetery. *Journal of Social Archaeology*, 17 (1), 69-91.

Fig.33: Vista aèria del cementiri de Lower-Seyla. Es poden observar els fonaments de la antiga capella i la trinxera en forma de "C" que van realitzar per endur-se als difunts cap un altre cementiri. Extreta de Zoëga, G., & Bolender, D. (2014). *Uppgröftur 11. aldar kirkjugarðs á StóruSeylu 2012-2013 - Skagfirska kirkjurannsóknin II áfangi*. Byggðasafn Skagfirðinga.

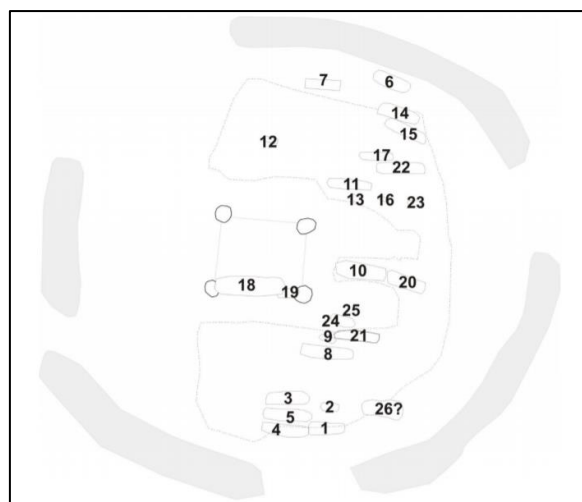

Fig.34: Planta del cementiri de Lower-Seyla amb la numeració de les tombes. Extreta de Zoëga, G., & Bolender, D. (2014). *Uppgröftur 11. aldar kirkjugarðs á StóruSeylu 2012-2013 - Skagfirska kirkjurannsóknin II áfangi*. Byggðasafn Skagfirðinga.

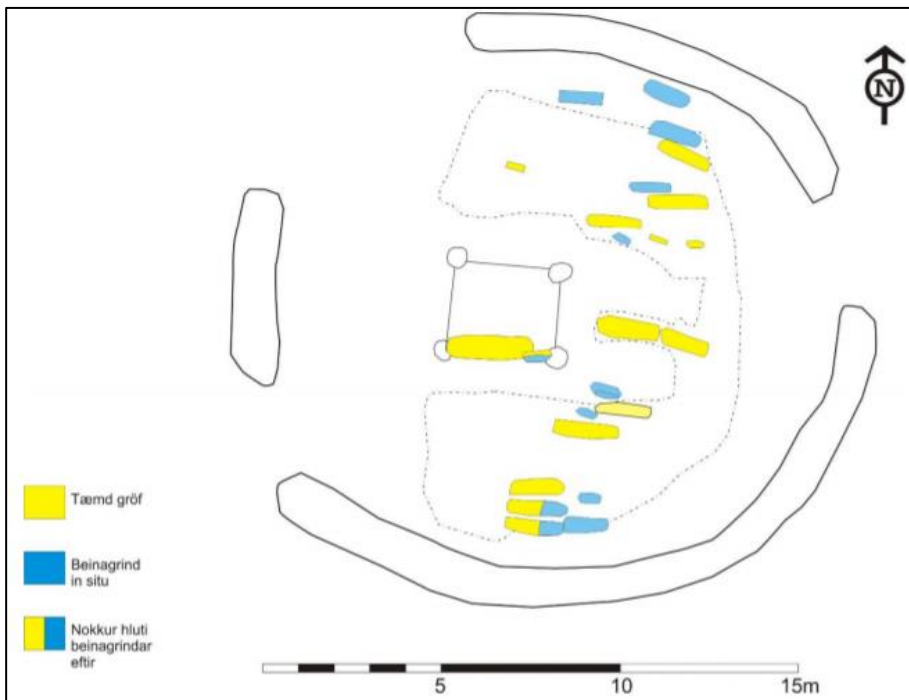

Fig.35: Planta del cementiri Lower-Seyla on apareixen les restes òssies trobades. En color groc s'han representat les tombes buides, en color blau les que presentaven l'esquelet complet. La combinació dels dos colors indica que nomès es van recuperar algunes parts de l'esquelet. Extreta de Zoëga, G., & Bolender, D. (2014). *Uppgröftur 11. aldar kirkjugarðs á StóruSeylu 2012-2013 - Skagfirska kirkjurannsóknin II áfangi*. Byggðasafn Skagfirðinga.

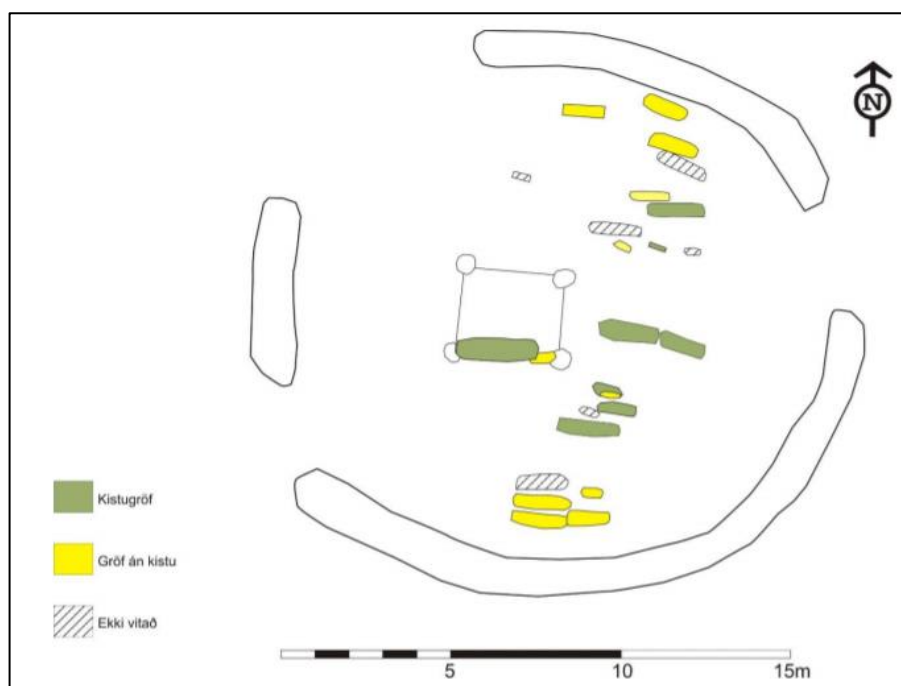

Fig.36: Planta del cementiri de Lower-Seyla on apareixen les evidències de taüt trobades. En color groc s'han representat les tombes sense taüt i en color verd les que si. De les tombes marcades amb ratlles no es van obtenir dades. Extreta de Zoëga, G., & Bolender, D. (2014). *Uppgröftur 11. aldar kirkjugarðs á StóruSeylu 2012-2013 - Skagfirska kirkjurannsóknin II áfangi*. Byggðasafn Skagfirðinga.

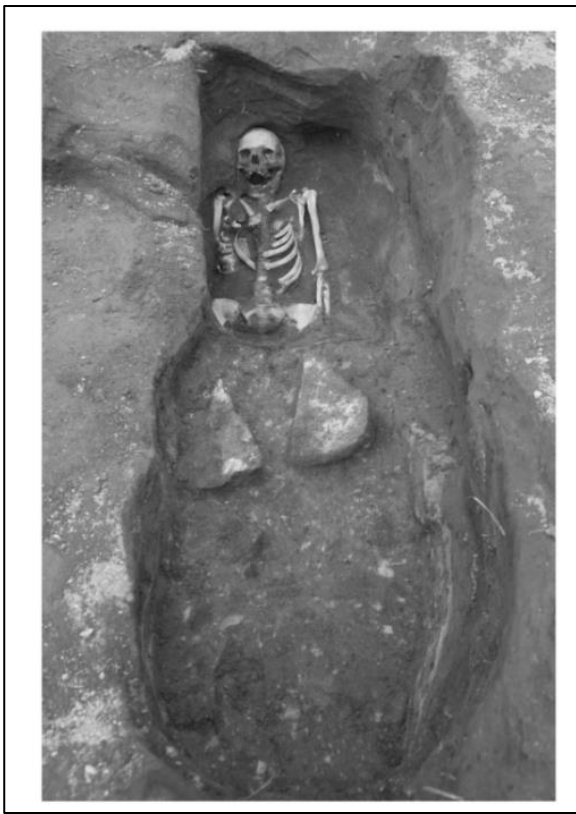

Fig.37: Fotografia de la Tomba 14 del cementiri de *Lower-Seyla*, on es poden veure les dues pedres triangulars dipositades a sobre del individu. Es creu que respondrien a qüestions de *necrofòbia*. jaciment de *Stóra-Seyla*. Extreta de Zoëga, G., & Bolender, D. (2017). An Archaeology of Moments: Christian conversion and practice in a medieval household cemetery. *Journal of Social Archaeology*, 17 (1), 69-91.

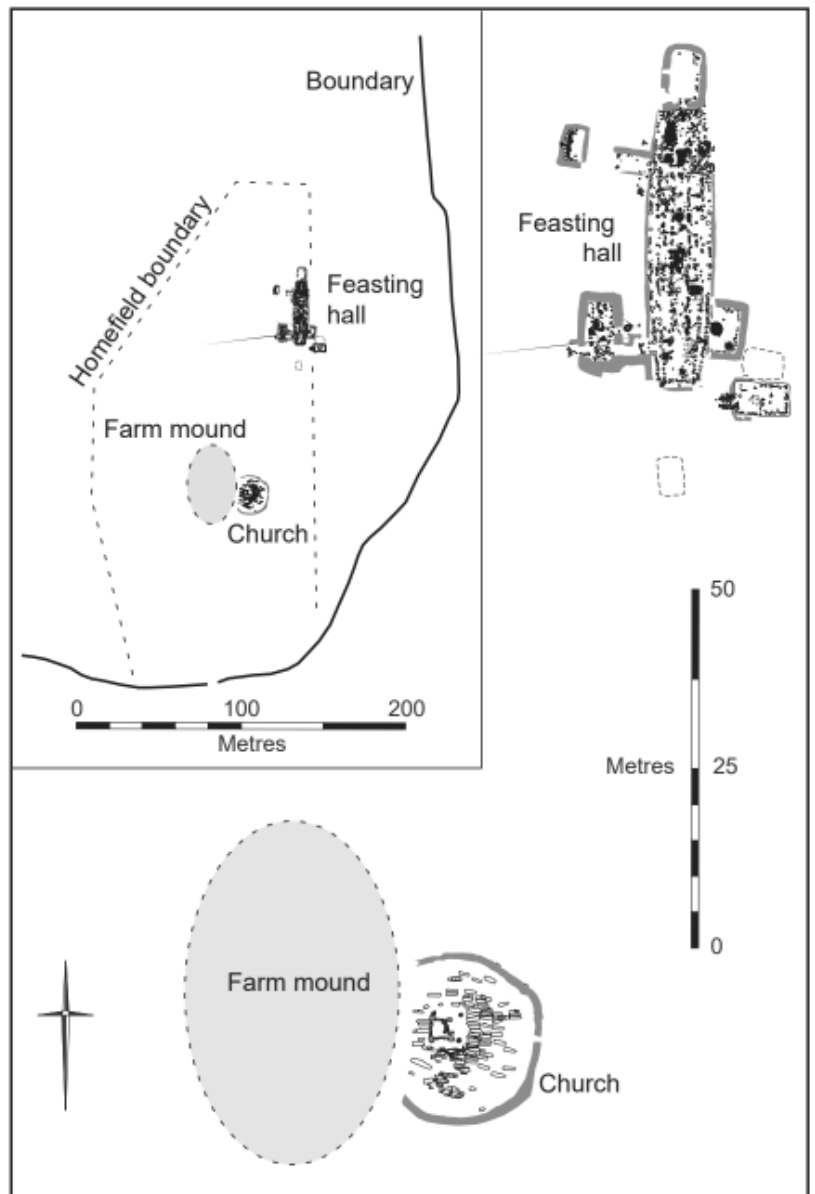

Fig.38: Planta del jaciment de Hofstaðir. Extreta de Vésteinsson, O. (2016). Conversion and Cultural Change: Burial Paradigms in Viking Age Iceland. En R. flechner, & M. Ní Mhaonaigh, *The Introduction of Christianity into the Early Medieval Insular World: Converting the isles I* (págs. 321-347). Brepols. Autor: Stefán Ólafsson.

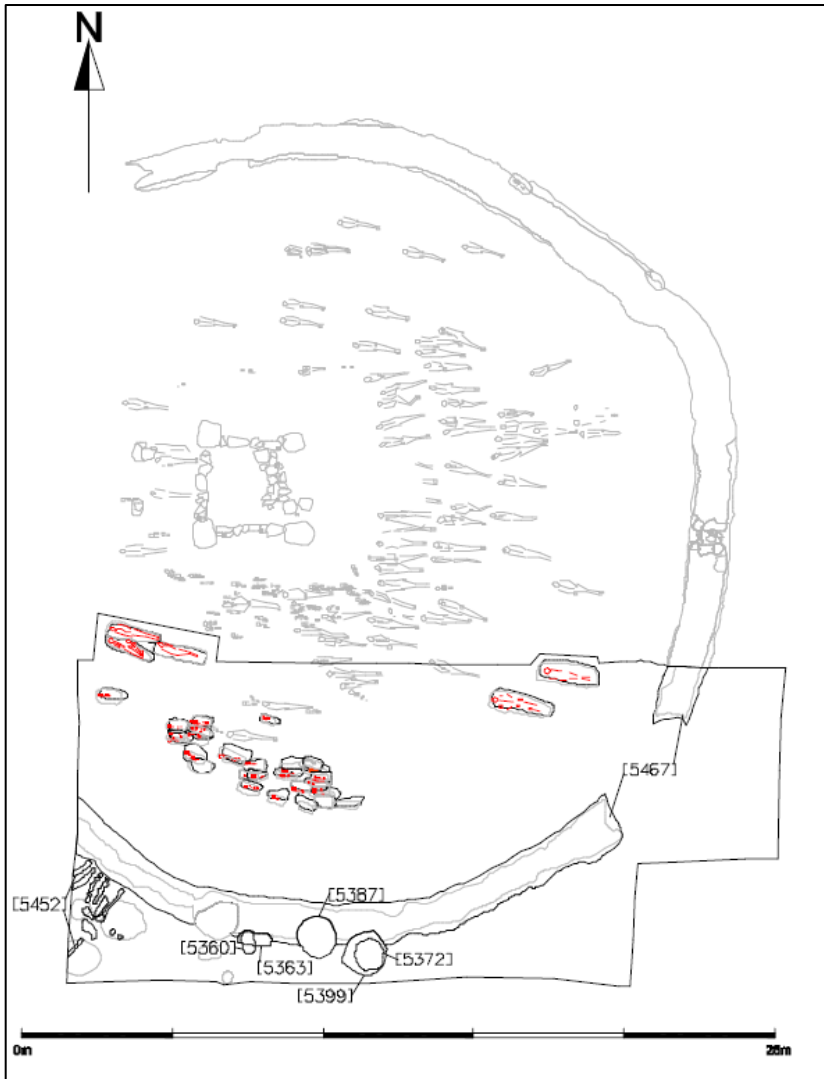

Fig.39: Planta del cementiri de Hofstaðir. A la part inferior estan marcats els resultats de la última campanya de 2015. Extreta de Gestsdóttir, H. (2016). *FS604-910118 - Hofstaðir 2015. Interim report.* Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.

Fig.40: Un dels esquelets del cementiri de Hofstaðir. Es pot observar clarament la coloració fosca de les cendres al pit del individu. Extret de Gestsdóttir, H. (2016). *FS604-910118 - Hofstaðir 2015. Interim report.* Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.

